

Поклик пращурів

Джек Лондон

Поклик пращурів (Поклик предків)

1. До первісного життя

Інстинкт кочових століть
Потягне у дикий вир,
З зимової сплячки вмить
Прокинеться хижий звір.

Бека не цікавили газети, тож він не знав про наближення лиха, що стосувалось не лише його, а й усіх собак від затоки Пюджет до Сан-Дієго, які мали дужі м'язи й довгу, теплу шерсть. Все це сталося тому, що люди знайшли на Півночі жовтий метал. Пароплавні й транспортні компанії розтрубили повсюди про неймовірну знахідку, - і тисячі охочих до легкої наживи ринули на Північ. Цим людям потрібні були великі пси - дужі, придатні до важкої роботи, з густою й довгою шерстю, що захищала од лютих морозів.

Бек мешкав у великому будинку в сонячній долині Санта-Клара. Ця місцина поміж людьми називалась "садибою судді Міллера". Будинок стояв оддалік од дороги й ховався у гущавині дерев. Крізь гілля можна було розгледіти лише простору й тінисту веранду, що зусібіч оточувала будинок. До будинку вели посипані гравієм доріжки, що звивалися під стрункими тополями, гілки яких сплелися навіки. Територія за будинком була ще просторішою. Тут розташовувалися стайні, в яких поралося з десятків конюхів і їхніх помічників, тяглися ряди оповитих диким виноградом будиночків для прислуги й чітко розпланована структура присадибних будиночків, а за ними зеленіли виноградники, пасовища, плодові сади і ягідники. Було тут і насосне устаткування для артезіанського колодязя, й великий цементний басейн, в якому щоранку купалися суддеві сини.

І на всій цій території раював Бек. Тут він народився, тут прожив чотири роки свого життя. Звичайно, були на подвір'ї й інші собаки. Це природно для такої розкішної садиби. Та на них не варто зважати. Вони з'являлися і зникали, жили в тісних будах або тягнули свою собачу лямку десь усередині будинку, як, приміром, Тутс, японський мопс, або Ізабель, мексиканська собачка, - безглузді істоти, які рідко висували свої носи на свіже повітря. А ще по садибі бігала ціла компанія фокстер'єрів - зо два десятки, - і вони грізно гавкали на Тутса й Ізабель, коли ті дивилися на них із вікон під захистом армії служниць, озброєних щітками та швабрами.

Та Бек не був кімнатним псом, не був він і дворовим собакою. В його розпорядженні був увесь маєток. Він плавав у басейні й ходив на полювання із синами судді. Він супроводжував його дочок, Моллі й Алісу, коли пізно ввечері або рано вранці

дівчата вирушали на прогулянку. Зимовими вечорами він лежав у бібліотеці біля ніг судді перед палаючим каміном. Він катав на спині його онуків або ж качався з ними у траві й оберігав їх під час сміливих і вельми небезпечних вилазок до водограю на задньому дворі, ба навіть далі – до вигону та ягідників. Повз фокстер'єрів він прямував із гордим виглядом, а на Тутса й Ізабель узагалі не зважав, адже він був королем, володарем над усіма істотами, що плазували, тинялись і літали у маєтку судді Міллера, вкупі з його двоногими мешканцями.

Беків батько, Елмо, величезний сенбернар, був колись нерозлучним супутником судді, а тому Бек заприсягнувся стати гідним батьковим наступником. Він не був таким здоровилом, важив лише сто сорок фунтів (приблизно 56 кг – прим. пер.), бо Шеп, його мати, була шотландською вівчаркою. Але й сто сорок фунтів ваги, якщо до них додати відчуття власної гідності, що походить від гарного життя й загальної поваги, надають право відчувати себе королем, а отже і триматися по-королівському. Чотири роки – від раннього віку – Бек провадив сите життя аристократа, був пихатий і навіть трохи егоцентричний. Звісно, таке іноді трапляється зі знатними панамі, які самотою мешкають у своїх маєтках, якнайдалі від цивілізованого світу. На Бекове щастя, він не став розпеченим кімнатним собакою. Полювання й різноманітні забавки на свіжому повітрі лише зміцнювали його м'язи і перешкоджали відкладенню зайвого жиру. А купання в холодній воді загартовувало його та зберігало здоров'я.

Так він жив аж до осені 1897 року, коли на Клондайку знайшли золото і на холодну Північ помандрували люди з усіх кінців світу. Бек нічого про це не знав, позаяк не читав газет. Не знав він також, що дружба з Мануелем, одним із помічників садівника, не принесе йому добра. Мануель мав одну ваду: пристрась до китайської лотереї. До того ж у цього азартного гравця була непереборна слабкість – він вірив у свою систему, а тому було цілком зрозуміло, що рано чи пізно він занапастить свою душу. Аби грати за системою, потрібні гроші, а платні молодшого садівника насилу вистачало на потреби його дружини й купи дітей.

В день Мануелевої зради суддя Міллер виїхав на збори товариства виноробів, а хлопці вовтузилися біля чергового спортивного пристрою, тож ніхто не бачив, як Мануель і Бек перетнули сад. Бека це не збентежило, адже він думав, що вони вирушають на чергову прогулянку. І тільки одна-єдина людина бачила, як вони прийшли на маленький полустанок "Коледж-Парк", де зупинявся поїзд на вимогу. Ця людина перекинулась парою фраз із Мануелем, потім забряжчали монети, які передавали з рук у руки.

– А що, товар без упакування? – невдоволено зауважив незнайомець, і Мануель двічі обв'язав Бекову шию під нашійником товстим мотузком.

– Затягнеш міцніше, та так, щоб у нього дух перехопило, то не вирветься, – сказав Мануель, а той, чужий, у відповідь ствердно мугикнув.

Бек зі спокійною гідністю дозволив надіти собі на шию мотузку. Щоправда, для нього це була новина, але він звик довіряти знайомим людям, визнаючи, що вони розумніші за нього. Та коли мотузок опинився в руках незнайомця, він загрозливо

загарчав, даючи зрозуміти, що йому не подобаються такі вчинки. Пес наївно вважав, що його незлий протест сприйметься як наказ. На його подив, мотузка раптом затягли так туго, що він ледве не задихнувся. У миттєвому пориві сказу він кинувся на кривдника, але той випередив його: міцно стис йому горлянку і спритним рухом повалив на спину. Мотузок безжалісно душив Бека, але він, висолопивши язика, тяжко сапав і запекло боровся з людиною. Ніколи ще з ним так грубо не поводитися, і ніколи в житті він не був такий розгніваний! Та незабаром він знесилів, очі оскліли. Коли підійшов поїзд і двоє чоловіків жбурнули його в товарний вагон, він уже нічого не тямив.

Коли свідомість повернулася до нього, він відчув тупий біль у язиці. Відчувши хитавицю й почувши хрипке виття паровоза на переїзді, Бек зрозумів, де перебуває. Він так часто подорожував із суддею, що не міг не впізнати відчуттів, пов'язаних із мандрівкою у багажному вагоні. Він розплющив очі. У них палав неприборканий гнів полоненого короля. Викрадач спробував ухопити його за горлянку, але цього разу Бек виявився моторнішим. Він учепився зубами в його руку і не розціплював щелеп, аж поки не втратив свідомості від туго затягнутого мотузка на шиї.

Раптом у вагоні відчинились двері й показався провідник, увагу котрого привернув незрозумілий шум.

– Біснுவатий пес! – пояснив чоловік, ховаючи свою закривавлену руку. – Хазяїн наказав мені везти його у Фріско. Там практикує першокласний собачий лікар, котрий узявся його лікувати.

Згодом події цієї ночі Бековий викрадач промовисто переповідав у задній кімнатці портового шинку в Сан-Франциско.

– Півсотні, якихось півсотні за це чудовисько, – нарікав чолов'яга. – Якби знаття, то за тисячу готівкою не взявся б!

Рука в нього була перев'язана носовичком, просякнутим кров'ю, а права холоша роздерта від коліна до самого низу.

– А скільки ж узяв той хлопець? – поцікавився шинкар.

– Сотню. На менше ніяк не погоджувався!

– В сумі виходить сто п'ятдесят, – сказав шинкар. – А пес вартий цих грошей, їй-богу!

Викрадач розв'язав носовичка і почав оглядати руку.

– Тільки б він не виявився скаженим... А то ще гігну...

– Не бійся, від цього не помреш. Шибениця – ось твоя доля! – пожартував шинкар.

Потім додав:

– Ну ж бо, підсоби.

Пригнічений, напівзадушений Бек страждав од нестерпного болю в горлі, одначе намагався дати відсіч своїм мучителям. Але щоразу його валили на підлогу й душили мотузком, аж поки вдалося розпиляти й зняти з нього масивного мідного нашійника. Після цього вони зняли мотузку і запхнули Бека у ґратчасту скриню, що скидалася на клітку.

Лютий на своїх кривдників, морально пригнічений, він цілу ніч пролежав у цій клітці і ніяк не міг збагнути, що це все означає. Що ці чужі люди хочуть від нього? Навіщо вони замкнули його у тісній клітці? Бека гнітило незрозуміле тривожне передчуття, що насувається якесь лихо. Кілька разів він підхоплювався, зачувши грюкіт дверей, – сподівався, що це прийшов суддя чи бодай хлопчак, та щоразу бачив перед собою тільки огидну шинкареву мармизу, котрий час від часу зазирає у сарай, освітлюючи його смердючою лойовою свічкою. І радісний гавкіт, який виривався із Бекової пащі, переростав у люте гарчання.

Втім, шинкар його не зачіпав. А вранці прийшло четверо чоловіків, які взяли скриню на плечі. "Нові мучителі", – подумав Бек, адже люди видались йому підозрілими – брезклі неголені обличчя, брудний одяг. І він навіснів, гарчав на них крізь ґратчасту стіну. Але вони лише реготали і цькували його палицями. Він хапав палиці зубами, поки не допетрав, що саме цього від нього й домагаються. Тоді він ліг і, поки ящик переносили у фургон, лежав спокійно.

І от Бек у своїй клітці почав переходити з рук у руки. Спочатку ним зайнялися службовці транспортної контори, що запхнули його до іншого фургона і повезли далі. Потім, разом із цілою купою скриньок і пакунків, доправили на пором. З порома він потрапив на великий залізничний вокзал; і нарешті його знову оселили в товарному вагоні.

Два дні й дві ночі вагон котився за паротягом. Два дні й дві ночі Бек чув пронизливий гудок. І два дні й дві ночі Бек не мав і крихти в роті.

На піклування провідників Бек відповідав гарчанням, а вони мстилися і дражнили його. Коли він, тремтячи усім тілом, з піною в роті кидався на ґрати, вони реготали й потішалися з нього, гарчали й гавкали, мов паршиві дворняги, нявкали, розмахували руками перед його носом і кукурікали. Бек розумів, що це дуже нерозумно – і це лише посилювало приниження його гідності, а гнів його дедалі зростав. Голод ще можна було стерпіти, але він страшенно потерпав од спраги, і вона доводила його до сказу. Жорстоке поводження вразило його чутливу душу. Він занедужав. У нього була гарячка, а на додачу ще й запалення горла і язика, що набрякли від спраги.

Одне його тішило: на шиї більше не було мотузка. Його наявність надавала ворогам чималої переваги. Тепер, коли немає мотузка, він дасть їм перцю! Більше їм не вдасться надягти на нього зашморґ! Це він вирішив напевне. Дві доби він нічого не їв і не пив. За дві доби поневірянь у ньому накопичилося стільки злості, що непереливки буде тому, хто перший його зачепить. Бекові очі налилися кров'ю, він перетворився на справжнього диявола. Сам суддя не впізнав би його зараз, так він змінився за ці дні, і провідники зітхнули з полегшенням, коли нарешті позбулися його у Сіетлі.

Четверо носіїв із страхом перенесли ящик з Беком з фургона у дворик, оточений високим парканом. Назустріч вийшов кремезний чоловік у червоному плетеному светрі із розтягнутим коміром і, взявши у возія книгу, розписався. "Новий мучитель", – вирішив Бек і з люттю кинувся до ґрат. Чоловік у светрі, похмуро посміхнувшись, увійшов до будинку і приніс сокиру і кийок.

- Невже хочете його випустити? - здивувався возій.

- Звісно, - відповів чоловік у светрі й увігнав сокиру в стінку ящика.

Четверо носіїв миттю кинулися врозтіч і зайняли безпечні позиції на високому паркані в очікуванні подальшого видовища.

Бек кидався на стінку, що ламалася під сокирою, гриз її зубами, налягав на неї всім тілом. Де сокира гатила зовні, там пес з виттям і гарчанням атакував дерево ізсередини. Він докладав несамовитих зусиль, аби скоріше вибратися з клітки, а чоловік у червоному светрі був сповнений рішучості випустити його звідти.

- Ну ж бо, червоноокий дияволе! - сказав він, коли отвір розширився настільки, що Бек міг протиснутися крізь нього. І, кинувши сокиру, взяв у праву руку дрючка.

Цієї миті Бек і справді був страшний, як диявол: увесь наїжачився й приготувався до стрибка, налиті кров'ю очі метали скажені блискавки, з рота бігла піна. Він готовий був навалитися на людину всією вагою свого тіла й люті. Він блискавично стрибнув у повітря й хотів було мертвою хваткою учепитися у свого ворога, але цієї ж миті отримав такий удар, що аж відлетів назад. Клацнувши зубами від страшного болю, Бек перевернувся в повітрі й упав, ударившись об землю боком і спиною. Його ще ніколи в житті не били - і він сторопів. З гарчанням, у якому вчувалося жалібне вищання, він підхопився й знову хотів було кинутися на кривдника, але другий удар звалив його. Тепер він уже розумів, що у всьому винен кийок, але у своїй люті забув про обережність. Разів з десять він кидався, - і щоразу кийок зупиняв його на лету й валив додолу.

Після одного особливо жорстокого удару Бек ледве звівся на лапи. Він був такий пригнічений, що не міг більше боротися. Він ледь пересував лапи, з носа, пащі й вух текла кров, і його розкішну шерсть поцяткувала кривава слина. Чоловік у червоному светрі підійшов до нього й неквапом завдав йому страшного удару по морді. Досі Бекові не доводилося зазнавати такого нестерпного болю. І він знову кинувся на мучителя з гарчанням. Але той, перекинувши кийок з правої руки в ліву, спокійно схопив його за нижню щелепу й з такою силою крутонув, що Бек окреслив повне коло в повітрі, потім півколо - і брязнув головою та грудьми об землю.

Ще раз Бек стрибнув на чоловіка, але той завдав йому нищівного удару, котрий приберігав наостанок. Бек звалився додолу.

- От молодчина! - у захваті крикнув один із глядачів на паркані. - Цей будь-якого пса укоськає!

- Як на мене, то безпечніше грабувати сейфи, ніж мати справу із цим псом, - залазячи на передок, зауважив візник і стьобнув коней.

До Бека повернулася свідомість, але він знесилено лежав на тому ж місці, де впав, і стежив очима за чоловіком у червоному светрі.

- Озивається на кличку "Бек", - у голос мовив той, читаючи листа від шинкаря із Сан-Франциско. - Ну, Беку, лебедику, - провадив він весело, - пошуміли ми з тобою, погарячкували, а тепер забудьмо про це. Ти знатимеш свою справу, я - свою. Будеш слухняним собакою - і все піде як по маслу, а надумаєш бешкетувати, то я з тебе виб'ю

дуроші. Затямив?

Промовляючи це, він безстрашно гладив пса по голові, яку щойно безжально дубасив кийком, і хоча Бек мимоволі найжачувався від кожного його дотику, але терпів і не протестував. Чоловік у светрі приніс йому води, і він угамував спрагу, а потім жадібно глитав розкішне частування – сире м'ясо, яке шматок за шматком отримував із рук нового хазяїна.

Його було переможено (Бек це розумів), але не скорено і не зламано. Він раз і назавжди затямив, що людина, озброєна кийком, дужча від нього, і цей урок він вивчив на все життя. Цей кийок був для нього одкровенням. Він увів його у світ, де панує первісний закон. І Бек швидко засвоїв цей закон. Йому відкрилася жорстока правда життя, але вона його не злякала: у ньому вже пробуджувалася природна звіряча хитрість.

Час минав. Привозили інших собак у скринях або приводили на мотузку. Одні були дуже слухняні й тихі, інші біснувалися й вили, як ото Бек спочатку. І на Бекових очах чоловік у червоному светрі приборкував усіх без винятку. Бек спостерігав за цією звірячою муштрою, і в його свідомості дедалі міцніше закарбовувалась відкрита ним істина: людина із кийком – законодавець, пан, якому слід коритися, але любити необов'язково. І Бек ніколи не лащився до хазяїна, не махав хвостом і не лизав йому руку, як це не раз у нього на очах робили побиті собаки. А ще він бачив, як одного собаку, котрий не бажав коритися, зрештою вбили.

Час од часу приходили чужі люди й сердито або запобігливо про щось говорили з хазяїном. І коли після таких розмов з їхніх рук до рук хазяїна переходили гроші, ці люди забирали з собою одного або кілька собак. Бек запитував себе, куди ж вони йдуть, адже вони не поверталися. Майбутнє так жахало його, що коли покупці вибирали не його, він відчував невимовне полегшення.

Та зрештою дійшла і його черга. Майбутнє, котрого він так боявся, постало перед ним в особі висхлого, зморшкуватого чоловічка, котрий розмовляв ламаною англійською й раз у раз вибухав дивними, різкими вигуками, зміст яких Бекові був незрозумілий.

– Sacredam, – крикнув він, коли погляд його впав на Бека. – Оце пес! Першокласний пес! Ого! І скільки?

– Усього три сотні. Віддаю задарма, – швидко випалив чоловік у червоному светрі. – Ти ж не станеш торгуватися й комизитися, Перро? Адже гроші не твої, а казенні.

Перро усміхнувся у відповідь. Через надзвичайний попит ціни на собак виросли, тож такий гарний пес коштував для нього недорогого.

Канадський уряд не збанкрутує на цій покупці, а його пошта повинна перевозитися швидко. Перро розумівся на собаках і з першого ж погляду визначив, що такі собаки, як Бек, трапляються один на тисячу. "Навіть один на десять тисяч", – подумки виправив він себе.

Бек бачив, як гроші перейшли з рук до рук, й не встиг він і оком моргнути, як зморшкуватий чоловічок забрав із собою його та ще лагідного ньюфаундленда Керлі.

Більше Бек ніколи не бачив чоловіка в червоному светрі. А коли він і Керлі дивилися з палуби пароплава "Нарвал" на Сіетл, який щезав удалині, їм і на думку не спадало, що вони більше ніколи не побачать теплого півдня.

Перро передав їх обох темношкірому велетневі на ймення Франсуа. У Перро, канадського француза, шкіра була смаглява, а у Франсуа вдвічі темніша – Франсуа був метис. Бек уперше бачив людей цієї породи (згодом йому довелося зустрічати багато таких). Він ніколи їх не любив, проте навчився поважати. Незабаром Бек пересвідчився, що Перро й Франсуа – люди справедливі, спокійні, карають вони тільки за діло і чудово знаються на собачих звичках, жодному псові їх не ошукати.

На пароплаві "Нарвал" Бека й Керлі помістили разом із двома іншими собаками. Один був великий білий пес, із острова Шпіцберген його вивіз капітан китобійного судна, а згодом він супроводжував геологічну експедицію. Це був дуже приязний, але підступний собака. Він здатний був лащитися й водночас чинити капості: наприклад, за першої спільної трапези він поцупив у Бека частину його пайки. Бек хотів було покарати його, але нагодився Франсуа, який уперіщив злодія батогом. Бекові залишалося тільки підібрати свою кістку.

Він побачив, що Франсуа чинить по-справедливості й відтоді почав поважати метиса.

Другий пес ні до кого не лащився й ні в кого не викликав симпатії, але й не крав їжі в новачків. Він мав запальну, непривітну вдачу і чітко дав Керлі зрозуміти, що прагне, аби його не чіпали, а хто зачепить його, тому буде непереливки. Цей пес – Дейв – тільки їв і спав, а коли не спав, то весь час позіхав і був байдужий до всього. Коли в затоці королеви Шарлотти "Нарвал" ставав дибки і несамовито розхитувався, Бек і Керлі мало з глузду не з'їхали від страху, тоді як Дейв лише зрідка невдоволено піднімав голову, зиркав на них, позіхав і знову куняв.

Пароплав невпинно й ритмічно двигтів од поштовхів гвинта. Один день був схожий на інший, але Бек зауважував, що стає дедалі холодніше. Нарешті стукіт гвинта стих, і на "Нарвалі" здійнявся галас. Як і решта псів, Бек відчув хвилювання, що панувало довкола, і зрозумів: настають зміни. Франсуа вивів усіх їх на палубу. На холодній поверхні судна Бек відчув, як його лапи поринули в якусь кашу, що скидалася на білий бруд. Він пирхнув і відскочив. Така ж біла каша сипалась зверху. Бек обтрусився, але вона знай сіялася на нього. Він із цікавістю понюхав її, потім лизнув язиком. Вона обпалювала, як вогонь, і відразу танула. Це вразило Бека, він лизнув знову і відчув те саме. Навколо зареготали, і йому чомусь стало соромно, хоча він не розумів, з чого ці люди сміються. Так Бек уперше побачив сніг.

Поклик пращурів. 2. Закон кийка та ікла

Перший день на березі в Дайї для Бека був суцільним жахом. Тут усе лякало і насторожувало – із виру цивілізації він перенісся у первісний світ. Щасливе й ледаче існування під південним сонечком скінчилося. Тут він ні на мить не знав ні відпочинку, ні спокою, навіть на секунду не міг почуватися в безпеці. Безнастанний хаос, де щохвилини тобі загрожувало каліцтво або смерть. У цьому новому світі треба було

постійно пильнувати, адже тутешні собаки й люди зовсім не були схожі на міських собак і людей. Всі вони були дикуни й не знали інших законів, крім закону кийка та ікла.

Ніколи раніше Бек не бачив, щоб собаки так билися між собою, як тут, – це були справжні вовки, і перший досвід став для Бека незабутнім уроком. Правда, у першій бійці він не брав участі, а то не вийшов би з неї живим і йому не довелося б скористатися цим уроком. Жертвою був не він, а Керлі.

Їх обох залишили біля хатини з колод, в якій містилася крамниця. Як водиться, Керлі почала фліртувати з дужим псом завбільшки з дорослого вовка. І раптом, без попередження, швидкий, блискавичний стрибок, клацання зубів, схоже на брязкіт заліза, стрибок назад – і морда в Керлі виявилася роздертою від очей до пащі.

Таку вовчу звичку мали ці собаки – напасти й негайно відскочити. Але на цьому справа не скінчилася. Тут наспіло з тридцять чи сорок лайок, які оточили забіяк. Бек спершу не зрозумів їхнього напруженого очікування, не міг збагнути, чому лайки так пожадливо облизуються. Керлі кинулася на свого супротивника, а той знову вкусив її та відскочив. Другий її наскок він зустрів грудьми й так спритно відбив його, що Керлі не встояла на лапах. Собаки, що спостерігали за бійкою, тільки того й чекали. Керлі не вдалося звестися: з вереском і гарчанням вони з'юрилися навколо неї, і, скиглячи в передсмертних муках, Керлі зникла під купою волохатих тіл.

Це сталося так несподівано, що Бек зовсім розгубився. Він бачив, як шпіцбергенський пес висолопив червоного язика, – це він так сміявся. Бачив, як Франсуа, розмахуючи сокирою, кинувся в самісіньку гущу збіговиська. Троє чоловіків, схопивши дрюки, швидко допомогли йому розігнати собак. За дві хвилини відігнали останнього напасника. Керлі лежала мертва на заюшеному кров'ю снігу. А темношкірий метис стояв над нею й брутально лаявся.

Бек потім часто згадував цю картину, вона не раз тривожила його вві сні. То он яке воно, життя! В ньому немає місця порядності й справедливості. Хто впав, тому кінець. Значить, слід триматися! Шпіц знову висолопив язика й засміявся, і відтоді Бек зненавидів його лютою, смертельною ненавистю.

Не встиг Бек отямитися після трагічної загибелі Керлі, як його спіткало нове потрясіння: Франсуа надягнув на нього ремінну упряж, схожу на ту, в яку у його рідному маєтку конюхи запрягали коней. І як ті коні гарували в маєтку, так довелося працювати і йому. Він повіз Франсуа на нартах у гай, що ріс понад долиною. Те, що його змушували ходити в упряжці, болісно зачіпало його самолюбство, але в нього вистачало глузду не бунтувати. Він зборов себе й постарався працювати добре, хоча все це було для нього новиною.

Франсуа був суворий, вимагав, щоб його слухалися, і домагався цього за допомогою батога. Крім того, за будь-якої Бекової хиби досвідчений голобельник[2] Дейв хапав його зубами за стегна. Ватажком у їхній упряжці був Шпіц, старий їздовий пес, і якщо йому не вдавалося хапнути Бека, коли той збивався з ноги, то він сердито й докірливо гарчав на нього або спритно спрямовував його куди слід. Бек швидко навчався і під

керівництвом своїх двох товаришів та Франсуа робив неймовірні успіхи. Перш ніж вони повернулися до табору, він уже знав, що крик "хо!" означає "зупинися", а по команді "марш" треба бігти вперед; що не треба збавляти ходу, а коли нарти з вантажем летять під гору – триматися подалі від голобельника.

– Всі три пси дуже гарні, – мовив Франсуа до Перро. – Цей Бек чудово працює! Я його дуже швидко вишколю.

Удень Перро, якому треба було терміново везти урядову пошту, привів ще двох собак, Біллі та Джо. Ці чистокровні лайки були від однієї матері, але відрізнялися між собою, як день і ніч. Єдиним недоліком Біллі була хіба його надмірна добротливість, а Джо, навпаки, був похмурий, замкнений і дратівливий. Він постійно гарчав і люто зиркав на всіх.

Бек зустрів Біллі й Джо по-товариському, Дейв не звернув на них уваги, а Шпіц притьмом атакував одного, а потім другого. Біллі спочатку примирливо завивав хвостом. Однак побачивши, що миролюбність тут не допоможе, хотів утекти, проте не встиг. Гострі Шпіцові зуби вп'ялися йому в бік і він завив, але не войовничо, а жалібно. Зате Джо, хоч з якого боку Шпіц не намагався на нього напасти, щоразу обертася до нього наїжачений і притиснувши вуха. Він грізно гарчав і клацав зубами, з очей сипались диявольські блискавки; це було втілення ворожості й zarazом жаху. Він мав такий загрозливий вигляд, що Шпіцові довелося відмовитися від наміру провчити його. Аби приховати свою поразку, він знову накинувся на добряка Біллі й загнав його в самісінький кінець табору.

До вечора Перро добув собі ще одного їздового собаку. Це була стара сухорлява лайка з довгим і гнучким тілом. Морда в собаки була вся у бойових шрамах, вціліло лише одне око. Але це єдине око блискало такою зухвалою мужністю, що мимоволі вселяло повагу. Кличка пса була Соллекс, тобто Сердитий. Він, як і Дейв, нічого не вимагав від інших, нічого не очікував, проте нікому не давав спуску. І коли він неквапливо й поважно підійшов до них, навіть Шпіц не наважився його зачіпати. Соллекс мав одну слабкість, і Бек, на своє лихо, перший її відкрив: одноокий пес не любив, коли до нього підходили зі боку сліпого ока. Бек здогадався про свою невічливість лише тоді, коли Соллекс, круто розвернувшись, кинувся на нього і прогриз йому плече на три дюйми, аж до самої кістки. Після цього Бек ніколи більше не підходив до Соллекса із забороненого боку, і Соллекс його ніколи більше не зачіпав. Новий знайомий, як і Дейв, очевидно, прагнув лише одного: щоб його не турбували. Втім, Бек незабаром переконався, що і той, і той мають ще одну нав'язливу звичку.

Першої ж ночі перед Беком постало важливе питання про ночівлю. У наметі горіла свічка, тож йому здалося цілком природним, що його місце саме там. Але коли він увійшов, Перро й Франсуа зустріли його лайкою й шпурляли в нього всяким начинням, аж він прийшов до тями й ганебно вибіг із намету на мороз. Віяв різкий вітер, що боляче шмагав тіло, безжалісно впиваючись у поранене плече. Бек ліг на сніг і спробував заснути, але незабаром мороз підняв його на ноги. У розпачі бродив він між наметами в пошуках теплішої місцини і ніяк не знаходив її. То тут, то там на нього

кидалися люті пси, але він, наїжившись, грізно гарчав на них (цьому він також швидко навчився), і вони давали йому спокій.

Нарешті він подумав, що треба піти назад і глянути, де влаштувалися на ніч собаки з його запряжки. Але на превеликий подив він не знайшов жодного пса! Вони кудись зникли. Знову Бек пішов блукати табором, але і цього разу повернувся ні із чим. Чи не в наметі вони? Ні, цього не може бути – адже його, Бека, звідтіля витурили! То куди ж вони поділися? Весь тремтячи, опустивши хвоста, він самотньо кружляв біля намету. Раптом сніг під його передніми лапами подався, і він мало не провалився. Під ногами в нього щось заворушилося. Зі страху перед невідомим і невидимим Бек з гарчанням відбіг, шерсть його стала сторч. Але тихе дружнє повискування швидко заспокоїло його, і він повернувся на те місце. Тепле повітря торкнулися його ніздрів: спокійно згорнувшись клубочком, під снігом у ямці лежав Біллі. Він запобігливо дзявкав, крутився і махав хвостом, виявляючи цим свої добрі наміри й прихильність до Бека і навіть ризикнув лизнути його в морду теплим і вологим язиком.

Ще один урок: то он як тут рятуються від холоду! Бек упевнено вибрав собі місце і після довгої метушні та величезних зусиль вирив нору в снігу. За хвилину від його тіла в ямі стало тепло, і він заснув. Після довгого, важкого дня він спав міцно й солодко, хоча деколи гарчав і гавкав уві сні, бо його мучили жахи.

Вранці його збудив табірний галас. У першу мить він не міг збагнути, де перебуває. Уночі йшов сніг, і його зовсім засипало в ямі. Суцільна маса снігу навалилася на нього й давила зусібч. І на Бека раптом напав страх, страх дикого звіра перед пасткою. То було ознакою, що в ньому заговорили інстинкти далеких пращурів, тому що цей цивілізований пес у своєму житті не знав, що таке пастка, і не повинен був би її боятися. А тим часом тіло його судомно стискалося, шерсть на шиї й плечах стала сторч, і він з диким гарчанням вискочив з ями, здійнявши навколо цілу хмару блискучого снігу. Та він побачив перед собою табір на білій рівнині й зметикував, де він, одразу пригадавши, що з ним сталося від того дня, як він вирушив на прогулянку з Мануелем і до вчорашньої ночі, коли він вирив собі в снігу нору для ночівлі.

Франсуа привітав його схвальним криком.

– Ну, що я казав? – вигукнув він, звертаючись до Перро. – Цей Бек здібний учень!

Перро із серйозним виглядом кивнув головою. Він був кур'єром канадського уряду, возив пошту, важливі папери, і йому потрібні були найкращі собаки. Тому він був особливо задоволений, що вдалося купити такого собаку, як Бек.

Не минуло й години, як він купив ще трьох їздових собак для своєї запряжки, тож усього їх тепер було дев'ятеро, а ще за чверть години вони вже були запряжені й мчали сніговою дорогою до Дайского каньйону. Бека це тішило, і хоч робота була важка, вона не була для нього відразливою. Його спочатку здивував азарт, який виявляли всі його товариші, але потім цей азарт заразив і його. Але найцікавіша зміна відбулася з Дейвом і Соллексом. Зараз це були зовсім інші пси. Всю млявість і незворушну байдужість із них як рукою зняло. Де взяли спритність і енергія! Вони зі шкури лізли, намагаючись, щоб уся запряжка бігла добре, і скаженіли, коли виникала затримка

серед собак. Здавалося, ця робота була найвищим проявом їхньої суті, у ній було все їхнє життя і єдина радість.

Дейв був корінником, а попереду, між ним і Соллексом, впрягли Бека. Решта собак бігли перед ними один за одним, а на чолі – ватажок Шпіц.

Бека помістили між Дейвом і Соллексом, щоб вони навчали його. Він виявився здібним учнем, а вони – гарними вчителями, які відразу виправляли його помилки, домагаючись слухняності за допомогою своїх гострих зубів. Дейв був справедливий і розумний пес. Він ніколи дарма не кривдив Бека, та коли Бек заслуговував, не пропускав нагоди куснути його, а батіг Франсуа в цих випадках додавав жару, так що Бек дійшов до висновку, що підтягтися й уникати промахів вигідніше, ніж огризатися. Якось під час короткої зупинки він заплутався і затримав відправлення. Дейв і Соллекс дружно напали на нього й дали доброго прочухана. Це лише підсилило розгардіяш, однак надалі Бек старався не заплутувати посторонки[3]: до кінця дня він уже так добре справлявся зі своїми обов'язками, що вчителі майже перестали його кусати. Батіг Франсуа дедалі рідше свистів над його головою, а Перро навіть винагородив його особливою увагою: одну за другою підняв його лапи і дбайливо оглянув їх.

Перехід, який вони подолали за перший день, виявився важким. Вони йшли нагору каньйоном через Овечий Табір, повз Терези і покрай лісу, повз льодовики й сніжні замети заввишки в кілька сотень футів[4], перевалили через великий Чілкут, що тягнеться між солоними й прісними водами і, мов грізний страж, охороняє підступи до сумної, пустельної Півночі. Вони щасливо подолали весь шлях ланцюгом крижаних озер у кратерах згаслих вулканів і пізно вночі дісталися до великого табору поблизу озера Беннет, де тисячі золотошукачів будували човна, готуючись до весняного льодоходу. Тут Бек вириг собі нору в снігу й заснув сном стомленого праведника, проте виспатися не вдалося, – незабаром його витягли з ями й морозної ночі запрягли в нарти разом з іншими собаками.

Того дня вони пройшли сорок миль протореним шляхом. Проте наступного дня і протягом ще багатьох днів вони змушені були самі прокладати собі стежку в снігу, стомлювалися і йшли повільніше. Перро ішов попереду запряжки й утоптував сніг своїми лижами, щоб собакам легше було бігти, а Франсуа поворотною жердиною спрямовував нарти. Часом вони з Перро мінялися місцями, але це траплялося рідко. Перро квапився, крім того, він вважав, що Франсуа краще вміє на око визначати товщину льоду, а це дуже важливо, тому що осіння крига була ще дуже ненадійна. У місцях зі швидкою течією її не було зовсім.

День при дні (здавалося, цим дням не буде кінця) Бек ішов у запряжці. Привал завше робили лише з настанням темряви, а насилу починало сіріти, як нарти вже мчали далі, залишаючи позаду милю за милю. І знову тільки ввечері, у півтьмі, розбивали табір; собаки отримували свою порцію риби й закопувалися у сніг. У Бека був вовчий апетит. Його денна пайка складалася з півтора фунта в'яленої лососини, а цього йому було на один зуб. Він ніколи не наїдався і постійно потерпав від голоду. А тим часом інші собаки, що важили менше й були більше пристосовані до такого життя,

одержували тільки по фунту риби й примудрялися якось зберігати бадьорість і силу.

Бек скоро перестав коверзувати, як колись у маєтку, на Півдні. У нього була звичка їсти непоквапом, смакуючи, але незабаром він помітив, що його товариші, швидко впоравшись зі своїми порціями, цупили в нього недоїдені шматки. Вберегти свою пайку йому не вдавалося, – у той час як він боровся із двома-трьома злодіями, його рибу миттю глтали інші. Тоді він почав їсти так само швидко, як вони. Голод так дошкуляв йому, що він готовий був принизитися до крадіжки. Він спостерігав, як це роблять інші, і вчився у них. Помітивши, що Пайк, один з новачків, шахрай і злодій, спритно потягнув скибочку грудинки в Перро, наступного дня Бек зробив те саме і, вхопивши шматок грудинки, втік. Здійнявся гвалт, але Бек залишився поза підозрами, а за його злочин покарали Даба, тюхтія, котрого частенько ловили на гарячому.

Перша крадіжка була підтвердженням, що Бек здатен вижити у суворих умовах Півночі. Вона вказувала на його вміння пристосовуватися до нового. Якби він не мав такої властивості, то йому загрожувала б швидка й болісна смерть. Крім того, крадіжка була початком його морального падіння. У жорстокій боротьбі за існування всі його колишні моральні поняття були зайвим тягарем. Вони були доречні на Півдні, де панував закон любові й дружби, – там належало поважати чужу власність і щадити інших. А тут, на Півночі, панував закон кийка та ікла, і тільки дурень став би тут дотримувати порядності, що заважає жити й процвітати.

Звичайно, це не були Бекові думки – він інстинктивно пристосовувався до нових умов. Ніколи в житті він не ухилявся від боротьби, навіть коли сили були нерівні. Одначе кийок людини в червоному светрі втлумачив йому примітивніші, проте життєво необхідні правила поведінки. Поки Бек залишався цивілізованим собакою, він готовий був померти в ім'я своїх ідей морального порядку – скажімо, захищаючи батога для верхової їзди, що належить судді Міллерові. Тепер його готовність знехтувати цими ідеями й рятувати власну шкуру свідчила, що він повертається до первісного стану. Крав він не з любові до справи, а підкоряючись наполегливим вимогам порожнього шлунка. Він грабував не відкрито, а крадькома, дуже обережно, тому що поважав закон кийка та ікла. Словом, він обирав легший варіант.

Він розвивався (точніше, дичавів) дуже швидко. М'язи його стали міцні, мов криця, і він був нечутливий до звичайного болю. Щодня він гартувався і зовнішньо, і внутрішньо. Тепер він їв будь-яку їжу, навіть найогиднішу й важку для травлення. Його шлунок витягав із з'їденого все поживне, до останньої краплі, а кров значно краще почала постачати перероблену їжу до всіх його органів, виробляючи найміцнішу тканину. Бек мав чудовий зір і тонкий нюх, а слух сягнув такої гостроти, що він навіть уві сні чув найтихіший звук і розпізнавав, що цей звук віщує – спокій або небезпеку. Він навчився вигризати лід, що намерзав у нього поміж пальцями, і коли йому хотілося пити, а вода у водоймі була вкрита товстим шаром криги, він умів пробивати її своїми сильними передніми лапами. Але найхарактернішою його новою рисою була здатність вчувати вітер – він безпомилково вгадував його напрямок за ніч наперед. Тихими безвітряними вечорами він викопував собі нору під деревом або на березі в затишному

місці, тож як налітав вітер, то його нора завжди виявлялася з підвітряного боку і в ній було тепло й затишно.

Все це Бек усвідомив не лише завдяки набутому досвідові – у ньому ожили первісні інстинкти. Успадковане ж від багатьох поколінь приручених пращурів, навпаки, відмирало. Нечіткими, невиразними голосами заговорила в ньому далека юність його роду, та пора, коли дикі собаки зграями нишпорили незайманими лісами і, заганняючи здобич у глухий кут, безжально вбивали її. Незабаром і Бек навчився пускати в хід пазурі й зуби, у нього з'явилася швидка вовча хватка. Так билися і його забуті пращури. В ньому пробуджувалася сива давнина. Спадкові звички його роду, що передавалися від покоління до покоління, тепер стали його звичками. Він легко засвоїв їх, не бачачи в них нічого нового й незвичайного, наче вони були в нього завжди. І коли тихими холодними ночами Бек піднімав морду до зірок і по-вовчому протяжно й довго вив, – це вили в ньому його пращури, що давно перетворилися на порох. У Бековому житті звучали ті ж самі ноти – у нього він вкладав тугу й почуття, що їх породили тиша, морок і холод.

І справді, віковічна пісня пращурів виривалася із Бекових грудей, мов доказ того, що всі ми – маріонетки в руках природи, і він поступово повертався до джерел свого роду. А сталося це тому, що люди на Півночі знайшли жовтий метал, і з тої причини, що помічник садівника, Мануель, отримував платню, якої насилу вистачало його дружині й купі його нащадків, маленьких копій його самого.

Поклик пращурів. 3. Перемога первісного звіра

У Бекові ожив первісний звір, і в жорстоких умовах нового життя він дедалі частіше брав гору. Але ніхто не помітив цього. Звіряча хитрість, що прокинулась у Бекові, допомагала йому стримувати свої інстинкти. До того ж необхідність пристосовуватися до нових обставин тримала його в постійній напрузі й потребувала таких зусиль, що він не тільки не бунтував і не ліз у бійку, але щомога уникав сутичок. До його нової поведінки додалися певна обережність і обачність. Він не був схильний до стрімких і нерозважливих учинків. І хоча між ним і Шпіцом спалахнула смертельна ворожнеча й ненависть, він ніколи не виявляв роздратування й ніколи перший не зачіпав свого ворога.

А Шпіц не пропускав нагоди вишкірити зуби – либонь, тому, що впізнав у Бекові небезпечного суперника. Він із шкури пнувся, намагаючись розлютити Бека й завести бійку, що, звісно, призвело б до смерті одного з них. Така сутичка ледь не сталася ще на початку маршруту, і завадив їй лише непередбачений випадок. Якимсь наприкінці дня нарти зупинилися на березі озера Ле-Барж, у голій, незахищеній од вітру місцині. Завірюха, темрява і дужий вітер, що шмагав ув обличчя, змусили людей шукати місце для привалу. Годі було вибрати гірше місце. За ними стіною піднімалася стрімка скеля, Перро й Франсуа довелося розвести багаття й розстелити свої спальні мішки просто на кризі озера. Аби подорожувати порожнем, намет вони кинули в Дайї. Зібравши трохи хмизу, занесеного сюди водою під час повені, вони розклали багаття, але вогонь тільки розтопив лід і згас, тож вечеряти довелося в темряві.

Бек вирив собі нору під самою скелею, що захищала його від вітру. У цьому притулку було так затишно й тепло, що він вельми неохоче виліз звідтіля, коли Франсуа став роздавати собакам розігріту на вогні рибу. Коли Бек, з'ївши свою порцію, повернувся на своє місце, виявилось, що його зайняли. Погрозливе гарчання сповістило його, що загарбник - Шпіц. Доти Бек уникав сутичок зі своїм ворогом, але тут його терпець урвався. У ньому заговорив звір. Він люто кинувся вперед, що було вельми несподівано для Шпіца, котрий звик думати, що його суперник - украй похлиплий пес і рятують його тільки сила й вага.

Здивувався і Франсуа, коли вони, зчепившись, викотилися з лігва. Але він одразу збагнув причину сварки.

- Ага! - загукав він до Бека. - Так його! Намни йому добряче чуба, цьому паршивому злодієві!

Шпіц рвався в бій. Він вив з люті й нетерплячки, плигаючи довкруг Бека й очікуючи зручного моменту для нападу. Бек був у такому ж становищі, тож із обережності теж кружляв навколо Шпіца. Аж раптом бій за першість довелось припинити. Він відбувся згодом, коли було пройдено багато миль тяжкого, виснажливого шляху.

Голос Перро, що сипав брутальною лайкою, гупання кийком по кощавих спинах й болісні зойки послужили сигналом до пекельного рейваху. Табір ожив і закишів волохатими тілами - прибігла ціла сотня голодних собак із індіанського селища, котрі відчули пахощі їжі.

Непрохані гості вдерлися до табору і кинулися на Перро й Франсуа, коли ті вхопилися за дрючки. Запах їжі доводив їх до сказу. Побачивши, що один пес уже встромив морду в скриню з харчами, Перро вгатив його по худих ребрах тяжким кием. Скриня перекинулася - і голодні звірі накинулися на хліб і грудинку й почали гризтися через них. І тут киї запрацювали на повну потужність. Собаки вили й верещали під градом ударів, та знай билися за здобич і не відійшли, поки не зжерли все до останньої крихти.

Тим часом усі собаки Перро злякано повилазили зі своїх ям. Люті прибульці притьмом напали на них. Ніколи ще Бек не бачив таких собак. У них можна було перелічити всі ребра. Це були справжні голоблі, обтягнуті брудними шкурами. Їхні очі палали, з іклів текла піна; збожеволівши від голоду, вони не тямили себе. У першій же сутичці їзових собак відкинули до скелі. На Бека напали відразу три чужі пси, котрі геть покусали йому плечі й морду. Це було якесь божевілля. Біллі, як завжди, жалібно скиглив. Дейв і Соллекс, поранені, заюшені кров'ю, мужньо боролися пліч-о-пліч. Джо кусався, як скажений. Він уп'явся зубами в передню ногу якогось чужинця і перегриз кістку. А хитрий Пайк вискочив на покаліченого пса і миттю зламав йому шию. Бек учепився в горлянку супротивникові, котрий з піною в роті наскочив на нього. Кров заюшила й забризкала його всього. Смак теплої крові в роті ще сильніше розлютив Бека. Він кинувся на іншого собаку, але в ту ж мить відчув, що чийсь зуби встромилися йому в шию. Це Шпіц по-зрадницькому напав на нього збоку. Очистивши частину

табору від напасників, Перро і Франсуа кинулися виручати своїх собак. Щойно вони з'явилися, як буйна лавина голодної звіроти відкотилася назад, і Бек струсив Шпіца, який повис на ньому. Але перепочинок тривав кілька секунд. Перро й Франсуа побігли в інший бік – їм потрібно було рятувати їстівні припаси, – і собаки індіанців знову напали на їхню запряжку. З відчайдушною хоробрістю Біллі прорвався крізь кільце осатанілих ворогів, і побіг крижаним озером. За ним назирці кинулися Пайк і Даб, а потім і всі інші собаки Перро. У той момент, коли Бек уже хотів вискочити на лід, він краєм ока помітив, що Шпіц мчить до нього з наміром повалити його з ніг. Якби Бек упав, він опинився б під ногами зграї переслідувачів і загинув. Але він напружив усі сили, відкинув Шпіца й помчав за товаришами.

За якийсь час усі дев'ятеро собак запряжки зібралися разом і сховалися в лісі. Їх більше ніхто не переслідував, однак вони були в жалюгідному становищі. У кожного виявилось не менше чотирьох-п'яти ран, а деякі мали вкрай серйозні поранення. У Даба була дуже ушкоджена задня нога, у Доллі – то була сучка, яка останньою потрапила до їхньої ватаги, її купили в Дайї, – на шиї з'яяла страшенна рана, Джо втратив око, а добряк Біллі верещав і скиглив усю ніч – його вухо було роздерте на клапті. На світанку вони попленталися в табір. Мародери зникли. Франсуа й Перро лютували: половину харчів було знищено. Більш того, голодні пси зжерли навіть реміні й брезентові покришки. Вони з'їли все, що можна було розгризти зубами. Вони зжерли мокасини Перро з лосиної шкіри, вигризли великі шматки з ремінної упряжі, та що там казати – навіть батіг Франсуа покоротшав на два фути. Погонич почав оглядати поранених собак.

– Бідолашні мої! – сказав він стиха. – Які страшні у вас рани! А раптом на вас нападе сказ? Ото лихо – всі ж до однієї можуть сказитися, Перро!

Кур'єр сумно похитав головою. До Доусона було ще чотириста миль, – бракувало тільки, щоб собаки сказалися! Після двох годин напруженої роботи й брутальної лайки нарешті с'як-так зладнали збрую. Попри дошкульні рани, собаки помчали нарти далі, з болісними зусиллями долаючи найважчий відрізок шляху. Цей перегін виявився для них аж надто важким.

Ріка, що простягалася на тридцять миль, не замерзла – її бурхливі потоки затято боролися з морозом, і лише в тихих заводях тримався лід. Упродовж шести днів довелося докладати неймовірних зусиль, аби подолати ці жахливі тридцять миль. Кожний крок загрожував смертю і собакам, і людям. Перро, котрий визначав шлях, разів із двадцять провалювався під кригу. Його рятувала лише довга тичка, – він тримав її в такий спосіб, що тичка щоразу лягала уперек ополонки. Мороз дужчав, термометр показував п'ятдесят градусів нижче нуля; і після кожного такого купання Перро доводилося розкладати багаття й сушити одяг, щоб уберегтися від смертельної застуди.

Здавалося, його нічого не могло злякати, недарма його і призначили урядовим кур'єром. Перро йшов на будь-який ризик. Рішуче підставляючи морозу своє виснажене, зморшквате обличчя, він день у день, від рання до смеркання долав усі

труднощі.

Він ішов уздовж непривітних берегів крижаною крайкою. Лід тріщав під ногами, страшно було й на мить зупинитися. Незабаром нарти разом з Дейвом і Беком провалилися у воду, собаки мало не захлинулися. Їх витягли з води і розклали багаття, аби хоч трохи зігріти. Їхнє хутро вкрилося товстою крижаною корою, тож Франсуа й Перро змусили їх бігати навколо багаття, так близько до вогню, що він обпалював на них шерсть.

Наступного разу провалився Шпіц і потяг за собою всю запряжку аж до Бека. Бек зібрав усі свої сили, аби втриматися на кризі. Впираючись передніми лапами у слизький край ополонки, він почав задкувати. За Беком був запряжений Дейв, і він теж задкував, докладаючи усіх зусиль. За нартами стояв Франсуа й тягнув їх на себе так, аж суглоби тріщали.

Якось біля берега провалився лід попереду й позаду нарт. Лише стрімка скеля врятувала їх. Поки Франсуа внизу молився, Перро якимсь дивом піднявся на неї. Зв'язавши разом ремені, посторонки та всю збрую в довгого мотузка, вони одного за одним витягли всіх собак на вершину скелі. Коли нарти із багажем підняли на скелю, виліз Франсуа. Потім почалися пошуки місця, де можна було б спуститися. Зрештою спустилися за допомогою того ж мотузка. Ніч застала їх на річці. За цей день вони пройшли всього чверть милі.

Коли нарешті вони дістались до Хуталінква, де був міцний лід, Бек був геть виснажений. Так само стомилися й інші собаки. Проте Перро вирішив надолужити згаяний час і гнав їх уперед. Першого дня вони подолали тридцять п'ять миль і опинилися біля Великого Лосося. Наступного дня пройшли ще тридцять п'ять, до Малого Лосося, третього – сорок миль і вже наближались до порогів П'яти Пальців.

Бекові ноги були не такі міцні та витривалі, як у північних собак. Відтоді як останній із його диких пращурів був приручений печерною людиною, собаки його породи покоління за поколінням ставали дедалі вразливішими. Бек насилу йшов, кульгав, лапи його страшенно боліли, а ввечері він знесилено падав на землю. Навіть голод не міг підняти його з місця, тож Франсуа доводилося відносити йому його порцію. Щовечора після вечері Франсуа півгодини розтирав йому лапи, а потім пожертвував верхньою частиною своїх мокасинів, зшивши Беку мокасини на всі чотири лапи, що вельми полегшило псові життя. Якось уранці Франсуа забув надіти Бекові ті мокасини, й пес ліг на спину й почав благально махати у повітрі всіма чотирма лапами, відмовляючись і крок ступити, поки його не взують. Споглядаючи цю картину, навіть суворий Перро розплився в усмішці. Поступово лапи в Бека загрубіли, загартувалися, і мокасини, що на той час уже зносилися, були викинуті.

Якось на стоянці в Пеллі на Доллі раптово напав сказ. До цього дня в неї не виявляли жодної підозрілої ознаки. Аж раптом вона по-вовчому завила, та ще й так моторошно й несамовито, що в інших собак від страху шерсть стала дибки, а далі кинулася прямо на Бека. Бек уперше в житті бачив скажену собаку, то й не знав, що її слід боятися. Проте він інстинктивно кинувся тікати. Він летів уперед, а на відстані

одного стрибка за ним гналася Доллі. Вона важко сапала, з її морди стікала піна. Бека гнав уперед жах, а Доллі – сказ: вона не могла наздогнати його, а він – утекти від неї. Шугнувши у чагарник, Бек вибіг на нижній край острова, переплив протоку, захаращену крижаними брилами, вибрався на другий острів, потім на третій. Окресливши коло, він звернув до головного русла ріки й у паніці помчав по льоду. А на відстані одного стрибка за ним весь час чулося гарчання Доллі. Коли Бек пробіг з чверть милі, він почув команду Франсуа й повернув назад. Задихаючись, насилу хапаючи повітря, він помчав до нього, а Доллі знай гнала позаду. Вся надія була на погонича. Франсуа тримав наготові сокиру, і коли Бек пролетів повз нього, сокира впала на голову Доллі.

Вкрай знесилений, ледве відсапуючись, Бек дошкандибав до нарт, аж тут Шпіц, скориставшись його безпорадністю, наскочив на нього й, не зустрівши опору, учепився зубами. Він прокусив йому тіло до кістки у двох місцях, аж тут нагодився Франсуа. Над Шпіцевою головою свиснув батіг, і Бек з утіхою побачив, як його ворог одержав такого прочухана, котрого на своїй шкурі не відчував жоден собака із запряжки.

– Диявол, а не собака цей Шпіц! – сказав Перро. – Він колись загризе Бека.

– А в Бекові сидять два дияволи! – відгукнувся Франсуа. – Я за ним спостерігаю увесь час, і знаєш, що я тобі скажу? Одного чудового дня він так озвіріє, що вхопить твого Шпіца, розжуге й виплюне на сніг. Слово честі!

Відтоді між Беком і Шпіцом розпочалася відкрита війна. Шпіц був ватажком запряжки, тож бачив у цьому дивному південному псові загрозу своїй першості. Дивному, бо дотепер жоден південний пес, – із тих, яких доводилося бачити Шпіцові, а бачив він їх дуже багато, – не міг змагатися з місцевими собаками ні на табірних стоянках, ні в дорозі. Всі ці прибульці з теплих країв були надто розпечені й гинули від непосильної роботи, морозів, голоду. Бек був винятком.

Він усе витримав, пристосувався до нового життя і навіть не поступався жителям півночі силою, лютістю й хоробрістю. Притому він полюбляв владу, а кийок людини в червоному светрі, вибивши з нього колишню безрозсудну відвагу й запал, зробив його особливо небезпечним супротивником. Він був надзвичайно хитрий і, прагнучи до першості, умів вичікувати зручного випадку з тією терплячою наполегливістю, якої бракує дикунам.

Бій за першість неминуче мав відбутися, і Бек прагнув цього, бо таку вже мав вдачу. А ще тому, що його охопила та незбагненна гордість, котра спонукає їздових собак до останнього подиху не звертати зі шляху, з радістю носити свою зброю і помирати з горя, якщо їх виженуть із запряжки. Ця гордість прокидалася і в Дейвові, коли його впрягали на місце корінника, вона змушувала Соллекса тягти нарти, напружуючи всі сили. Вона надихала всіх собак, коли приходив час вирушати в дорогу, і перетворювала похмурих і дратівливих звірюк у сповнених енергії, честолюбних і невтомних трудівників. Ця гордість підстьобувала їх упродовж усього дня і зникала лише ввечері, на привалі, поступаючись місцем понурому занепокоєнню й невдоволенню. Ватажок Шпіц з цієї професійної гордості кусав тих собак, які збивалися

з ноги й плуталися в посторонках або ховалися уранці, коли потрібно було запрягатися. З того ж почуття гордості Шпіц боявся, щоб Бека не поставили ватажком замість нього, а Бек прагнув стати ватажком.

Бек тепер відкрито домагався місця ватажка. Він ставав між Шпіцом і ледарями, яких той хотів покарати, і робив це навмисне. Якось уночі випало багато снігу, і вранці ледащо і шахрай Пайк не прийшов до нарт. Він сховався у норі глибоко під снігом, і Франсуа марно шукав і гукав його. Шпіц мало не сказився. Він гасав табором, обнюхуючи й розкопуючи кожне підозріле місце, і гарчав так люто, що Пайк, чуючи це гарчання, тремтів од страху у своїй норі.

Коли ж його нарешті витягли звідти й Шпіц налетів на нього з наміром дати йому прочухана, Бек раптом із не меншою люттю кинувся між ними. Це був такий несподіваний і спритний маневр, що Шпіц не встояв на ногах. Пайк спочатку огидно тремтів од легкодухого страху, однак щойно побачив такий відкритий заколот, відразу збадьорився і напав на поваленого ватажка. Забувши правила чесного бою, Бек теж кинувся на Шпіца. Хоча Франсуа потішила ця сцена, однак він вважав за потрібне встановити справедливість, а тому щосили стьобнув Бека батогом. Проте це не відірвало Бека від супротивника, і Франсуа пустив у діло держак батого. Від того удару Бек відлетів назад. Батіг ще довго гуляв по ньому, а тим часом Шпіц як слід провчив ледачого Пайка.

Наступними днями, поки вони йшли до Доусона, Бек втручався щоразу, як Шпіц карав собак. Але робив це хитро – тільки тоді, коли Франсуа не було поблизу. Замаскований бунт Бека послужив сигналом до непокори, і дисципліна в запряжці падала. Трималися лише Дейв і Соллекс, решта собак поводитися дедалі гірше. Все пішло шкереберть. Сваркам і гризні не було кінця-краю. Атмосфера нагніталася – і за всім цим стояв Бек. Через нього Франсуа не знав спокою, увесь час побоюючись, що вони зі Шпіцом зійдуться не на життя, а на смерть. Погонич розумів, що рано чи пізно це неодмінно станеться. Не раз він уночі вилазив із спального мішка, зачувши шум бійки і побоюючись, що Бек зчепився з ватажком.

Однак цього не сталося. Коли одної похмурої днини вони нарешті прибули до Доусона, великий бій усе ще був попереду.

У Доусоні було багато людей і ще більше собак, і Бек зауважив, що всі собаки працюють, тут це було звичайним явищем. Цілий день довгі собачі запряжки проїжджали головною вулицею, і навіть уночі не вщухав дзенькіт дзвіночків. Собаки везли колоди для будівель, дрова і всілякі вантажі на копальні. Вони виконували роботу, яка в долині Санта-Клара призначалась для коней. Траплялися між ними й жителі півдня, але здебільшого тут були пси місцевої породи, нащадки вовків. З настанням темряви о дев'ятій, о дванадцятій та о третій годині ночі вони заводили свою нічну пісню, моторошне й таємниче виття. І Бек залюбки приєднував свій голос до цього моторошного хору.

У такі ночі, коли над головою крижаною загравою горіло північне сяйво і зірки від холоду танцювали в небі, а земля мерзнула під сніговою ковдрою, ця собача пісня

могла видатися покликом самого життя, якби не її мінорний тон, її протяжливі й тужливі переливи, схожі на ридання. У ній звучала скарга на життя, на тяжкі муки існування. То була стара пісня, давня, як їхня порода на землі, одна з перших пісень молодого світу, коли всі пісні були сповнені туги. Пронизана скорботою незліченних поколінь, ця пісня хвилювала Бека. Разом із чужими собаками він стогнав і завивав од тих самих мук буття, від яких вили його дикі пращури, від того ж забобонного страху перед таємницею непроглядного мороку й холоднечі. Такий настрій був свідченням того, що він повертається до тих диких, первісних часів, коли виникло це виття.

Через сім днів після прибуття в Доусон вони знову спустилися на кригу Юкону й вирушили назад, до Дайє і Солоної Води. Тепер Перро віз ще терміновішу пошту, ніж та, котру він доправив у Доусон. Він увійшов в азарт і вирішив поставити річний рекорд швидкості. Цьому сприяв ряд обставин. Після тижневого відпочинку собаки відновили свої сили й перебували у чудовій формі. Стежина, яку проклали вони в снігу, була вже добре утрамбована іншими мандрівниками. До того ж на цьому маршруті у двох-трьох пунктах поліція відкрила склади харчів для собак і людей, отже вони виїхали назад порожнем.

Першого дня вони подолали п'ятдесят миль угору по Юкону, а до кінця другого вже наближалися до Пеллі, але така неймовірна швидкість коштувала Франсуа чималих турбот і хвилювань. Бунт, що його спровокував Бек, порушив організованість запряжки. Собаки вже не бігли дружно. Заохочені заступництвом Бека за бунтівників, вони доволі часто пустували. Шпіца більше не боялись, як належало боятися ватажка. Колишній страх перед ним зник, і не лише Бек, а й інші собаки тепер не визнавали його першості. Якось увечері Пайк украв у Шпіца половину рибини і під Бековою охороною відразу її зжер. Наступного разу Даб і Джо напали на Шпіца, давши йому добрячого прочухана. І навіть Біллі втратив частку своєї доброти й скавучав не так догідливо, як колись. А Бек гарчав і грізно наїжачувався, проходячи біля Шпіца. Він поводився мов справжній забіяка й любляв нахабно походжати перед самісіньким Шпіцовим носом.

Падіння дисципліни позначилося й на відносинах між іншими собаками. Вони часто гризлися, тож деколи табір перетворювався на справжнє пекло. Тільки Дейв і Соллекс поводитись, як раніш, хоча і вони трохи втратили самовладання, – їх страшенно дратувала безперервна гризня. Франсуа лаявся незрозумілими словами, від безпорадності тупотів ногами і рвав на собі чуприну. Його батіг постійно свистів над собачими спинами, але нічого путнього з цього не виходило. Варто було Франсуа відвернутися – і все починалося знову. Він захищав Шпіца, а Бек – решту псів. Франсуа чудово розумів, що у всьому винен Бек, а Бек тямив, що погонич це знає. Але пес був такий хитрий, що викрити його було неможливо. Він добре працював у запряжці, тому що це стало для нього задоволенням. Але ще більша втіха його охоплювала, коли він нишком викликав бійку між товаришами, а потім замітав сліди.

Якось біля гирла Техкіни на привалі Даб після вечері сполохав зайця, однак не встиг його схопити. Зграя вмить кинулася наздоганяти здобич. За сто ярдів від табору була станція північно-західної поліції, де тримали півсотні собак, і вони всі взяли участь

у полюванні. Заєць пробіг річковою кригою і, звернувши на замерзлий струмочок, мчав далі, легко стрибаючи по глибокому снігу, а пси провалювалися на кожному кроці. Бек біг попереду зграї із шістдесятьох собак, огинаючи один закрут за другим, однак не зміг наздогнати зайця. Він летів, а не біг, і гарчав од жаги. Його чудове тіло в світлі місяця стрімко миготіло в повітрі. І, мов біла примара морозної ночі, заєць так само стрімко летів попереду.

Ті давні інстинкти, що за певної пори року женуть людей з міст у ліси й поля вбивати живих тварин свинцевими кулями, прокинулися у Бекові. Ця кровожерність і втіха від очікуваного убивства зараз були в ньому природніші, ніж у будь-якому іншому псові. Він мчав на чолі собачої зграї у скаженій погоні за здобиччю, за цим живим м'ясом, щоб уп'ястися в нього зубами, вбити й по самісінькі очі вмочити морду в теплу кров.

То була напруга всіх життєвих сил, то був екстаз, в якому відчуваєш усю повноту життя й zarazом утрачаєш зв'язок із довколишнім світом, то було забуття, котре охоплює художника у години натхнення. Це те забуття, що охоплює воїна в бою, і тоді він люто нищить ворога. От у такому екстазі Бек із давнім переможним вовчим кличем наздоганяв здобич, що мчала у сяєві місяця. Кожен м'яз, кожна його жилка палала. Жага до життя керувала ним і змушувала дико мчати мертвою землею, що залякла від холоднечі. Екстаз, який струменів у ньому, повертав його у сиву далечінь.

Холоднокровний і розважливий навіть у моменти найбільшого азарту, Шпіц відділився від зграї і побіг напереді здобичі через вузьку косу, навколо якої річка робила поворот. Бек цього не помітив: огинаючи закрут, він бачив тільки білу примару попереду, тінь зайця. Раптом інша, значно більша примара просто перед зайцем зіскочила з берегової кручі. Це був Шпіц. Заєць не міг повернути назад. Шпіц на льоту всадив зуби йому в спину, і заєць залементував, як кричить у муках людина. Зачувши крик Життя, що раптом потрапило до залізних обіймів Смерті, вся зграя, що бігла за Беком, дико завилала в тваринному екстазі.

Мовчав лише Бек. Не сповільнюючи руху, він налетів на Шпіца, та так стрімко, що не встиг схопити його за горлянку. Вони впали й покотилися, здіймаючи снігову куряву. Шпіц перший схопився на ноги – ніби й не падав, – а далі вкусив Бека за плече й стрибнув убік. Щелепи його двічі зімкнулися мертвою хваткою, він відскочив, аби краще приготуватися до стрибка, і загарчав, піднявши верхню губу й оцирившись.

Бек відчув, що настала вирішальна мить. Ця сутичка буде не на життя, а на смерть. Коли вони з гарчанням кружляли довкола один одного, насторожено вичікуючи зручного моменту для нападу, Бекові раптом здалося, що це вже колись було: довкола білий ліс, біла земля, місячне світло, і бій. У білій німій тиші було щось ефемерне. Повітря наче захололо від морозу, на дереві не шелеснув жоден сухий листок, лише пара від подиху повільно здіймалася в морозному повітрі.

Нащадки вовків хутко впоралися із зайцем і тепер у напруженому мовчазному очікуванні оточили кільцем супротивників. Очі у всіх палали, з розкритих пащ валила пара. І ця картина з невідомих первісних часів не була для Бека ні новою, ні дивною.

Здавалося, так було завжди, і це природно.

Шпіц побував у бувальцях. На шляху від Шпіцбергена через всю Арктику й Канаду йому траплялися різні пси, і всіх він підкоряв. Він скаженів, однак лють ніколи не засліплювала його. Його охоплювало прагнення роздирати й знищувати, та він і на мить не забував, що його супротивника охоплює така сама пристрасть. Ніколи він не нападав без готовності зустріти відсіч. Ніколи не починав атаки, не забезпечивши собі успіху.

Марно Бек намагався встромити зуби в шию цього величезного білого пса. Щойно поривався він уперед, як його зустрічали Шпіцові ікла. Ікло вдарялося об ікло, морди в обох були закривавлені, а Бекові так і не вдавалося послабити пильність ворога. Нарешті в бійцівському запалі він приголомшив Шпіца вихором раптових атак. Знову й знову намагався він учепитися у білу горлянку, де так близько пульсувало життя, проте вкусивши, Шпіц щоразу відскакував. Тоді Бек застосував інший маневр: удаючи, що хоче вхопити Шпіца за горло, він раптово відсмикував голову і, крутонувшись, ударяв Шпіца плечем, намагаючись повалити його. Але Шпіц устигав гризнути його плече й легко відскакував убік.

Шпіц був неушкоджений, а Бек спливав кров'ю й важко дихав. Сутичка ставала дедалі жорстокішою. Собаки, що оточили суперників міцним кільцем, мовчки чекали, коли хтось із них упаде, і готувалися доклати переможеного. Коли Бек задихався, Шпіц перейшов до атаки й не давав йому перепочинку. Бек ледь тримався на ногах. Він навіть якось упав – і всі шістдесят собак миттю схопилися на ноги. Проте Бек одним стрибком звівся на ноги, і всі знову завмерли в очікуванні.

Бек мав те, що підносить і людину, й звіра, – уяву. У двобої він покладався на інстинкт, та працював і його мозок. Він кинувся на ворога, вдаючи, ніби хоче повторити давній маневр – удар плечем, аж раптом припав до землі й учепився у ліву передню ногу. Хряснула зламана кістка, і білий пес уже плигав на трьох ногах. Тричі Бек намагався повалити його додолу, потім, застосувавши такий самий маневр, перегриз йому праву передню ногу.

Попри біль і безпомічний стан, Шпіц докладав скажених зусиль, аби втриматися на ногах. Він бачив мовчазне коло собак, їхні палаючі очі, висолоплені язики й срібну пару від їхнього подиху. Кільце дедалі тісніше змикалося довкола нього. Не раз він бачив, як таке ж кільце змикалося довкола переможеного в сутичці. Цього разу переможеним виявився він.

Його долю було вирішено. Бек був нещадний. Милосердя годилося лише для м'якого клімату. Він готувався завдати вирішального удару. Собаки вже були так близько, що він відчував на своїх боках їхній теплий подих. За Шпіцовою спиною він бачив тіла, готові до стрибка, псів, що припали до землі. Він бачив очі, що жадібно стежили за кожним його рухом. Пауза. Всі собаки завмерли. Тільки Шпіц весь тремтів і гарчав, наїжачившись, ніби хотів злякати смерть, присутність якої він відчував шкурою. Аж ось Бек кинувся на нього – й одразу ж відскочив. Цього разу удар плечем зробив свою справу.

Шпіц упав. Темне кільце собак зімкнулося на осяяному місяцем снігу. Шпіц зник. А Бек стояв і дивився. Це стояв Переможець, тріумфатор, первісний звір. Він щойно вбив і тішився цим.

Поклик пращурів. 4. Хто переміг у боротьбі за першість

- Ну, що я казав? Хіба не правда, що в цьому Бекові сидять два дияволи?

Отак наступного ранку ділився своїми емоціями Франсуа, виявивши Шпіцове зникнення і побачивши пораненого Бека. Він підтяг Бека до багаття і при світлі вогню показав Перро його боки й спину.

- Цей Шпіц б'ється, як дикий звір, - сказав Перро, оглядаючи рани й укуси.

- А Бек - як двоє звірів! - відпаривував Франсуа. - Отже, віднині все владається. Раз немає Шпіца, бійкам покладено край.

Поки Перро укладав і вантажив на нарти всі пожитки, погонич запрягав собак. Бек підійшов до місця ватажка, де завжди впрягали Шпіца. Франсуа, не звертаючи на нього уваги, підвів до омріяного місця Соллекса; він вважав його найбільш підходящим для ролі ватажка. Проте Бек люто накинувся на Соллекса, відігнав його і став на Шпіцове місце.

- Ну й ну! - вигукнув Франсуа, в захваті ляснувши себе по стегнах. - Ви лишень погляньте на Бека! Загриз Шпіца і хоче стати ватажком.

- Ану геть, розбійнику! - крикнув він на Бека, але той стояв, ніби нічого й не сталося.

Франсуа вхопив його за загривок і, хоча пес грізно загарчав, відтягнув убік, а на місце ватажка знову поставив Соллекса. Тому це не сподобалося: видно було, що старий пес боїться Бека. Франсуа був упертий і наполіг на своєму, та допіру він одвернувся, Бек знову прогнав Соллекса, і той доволі охоче відійшов.

І тут Франсуа втратив терпець.

- Ну я тобі зараз усиплю перцю! - крикнув він і вхопив кия.

Бек згадав чоловіка в червоному светрі й поволі відступив. Більше він не намагався відігнати Соллекса, коли того знову поставили на чолі упряжки. Проте Бек намотував кола на такий відстані, щоб його не могла дістати палиця. Захлинаючись ображенням гарчанням, він увесь час не зводив очей з палиці, аби відскочити убік, якщо Франсуа пожбурить нею, бо з власного досвіду знав, як діє ця штука.

Погонич зайнявся своєю справою й позвав Бека тільки тоді, коли до нього дійшла черга, - він збирався поставити його на давнє місце, перед Дейвом. Бек позадкував. Франсуа попрямував до нього, але пес відбіг ще далі. Так повторювалося кілька разів, аж нарешті Франсуа покинув палицю, думаючи, що Бек боїться її. Але справа була не в палиці - Бек відкрито бунтував, домагаючись місця ватажка. Воно належало йому по праву, він його заслужив і не погоджувався на менше.

Перро поспішив на допомогу Франсуа. Биту годину вони вдвох ганялися за Беком, шпурляли на нього ломаками, але він вдало ухилився від них. Вони проклинали його, і його батьків, і прабатьків, і ненароджених нащадків, і кожну шерстинку на його шкурі, і кожну краплю крові в його жилах. А Бек на лайку відповідав гарчанням і не підпускав

їх близько. Він не намагався втекти, але кружляв довкола стоянки, даючи людям зрозуміти, що він знову стане слухняний, якщо вволять його волю.

Франсуа нарешті сів на сніг і почухав потилицю. Перро подивився на годинника й вилаявся. Час минав, їм належало виїхати ще годину тому. Франсуа знову почухав потилицю, похитав головою і зніяковіло всміхнувся, дивлячись на кур'єра. А той у відповідь знизав плечима, мовби визнаючи, що їх переможено.

Тоді Франсуа підійшов до Соллекса й гукнув Бека. Бек засміявся по-своєму, по-собачому, – однак ще тримав дистанцію. Франсуа випряг Соллекса й поставив його на колишнє місце. Вся запряжка стояла наготові. Для Бека тепер уже не залишалося іншого місця, крім місця ватажка. Франсуа знову гукнув його, а Бек знову засміявся, але не йшов на запрошення.

– Покинь ломаку! – скомандував Перро.

Франсуа послухався, і лише тоді Бек підійшов і гордовито став на чолі запряжки. На нього наділи посторонки, звільнили примерзлі нарти, і вони вмить вилетіли на річкову кригу, а чоловіки на лижах бігли поруч.

Погонич Франсуа й раніше був високої думки про Бека, проте не минуло й дня, як він переконався, що недооцінював цього собаку. Бек одразу ж зник до ролі ватажка. Кмітливістю, швидкістю й рішучістю він перевершував навіть Шпіца, найкращого ватажка, якого колись доводилось бачити Франсуа.

Він мав надзвичайну рису – підкоряти своїй волі інших. Він змусив усіх собак своєї запряжки виконувати його вимоги. Дейв і Соллекс нічого не мали проти нового ватажка. Їхньою справою було покійно тягнути свою лямку, не шкодуючи сил, тож поки їм не заважали, вони були ладні на все.

Нехай би ватажком поставили хоч Біллі, аби тільки він підтримував порядок! Решта собак, які останнім часом відбилися від рук, тепер були вельми здивовані суворістю, з якою Бек муштрував їх. Ледар Пайк, котрий займав у запряжці Бекове місце, раніше налягав на ремені стільки, скільки потрібно було, й ні на крихту дужче. Але тепер йому стало перепадати на горіхи від Бека, тож із першого дня Пайк наполегливо взявся до праці, як ніколи в житті. А похмурого Джо першого ж вечора на стоянці було суворо покарано – цього ніколи не вдавалось навіть Шпіцові. Бек наліг на нього всією своєю вагою і скуб, аж той перестав огризатися й заскиглив, прохаючи помилування.

Вся запряжка відразу стала працювати краще. Відновилося колишня злагодженість рухів, і знову всі собаки мчали, як одне ціле. Біля порогів Рінк Репідс Перро прикупив ще двох канадських лайок, Тіка й Куну. Бек їх так швидко вишколив, що Франсуа тільки дивувався.

– Посеред білого дня зі свічкою не знайдеш іншого такого пса, як Бек! – повторював він. – За такого й тисячу доларів віддати не шкода, їй-богу! Чи не так, Перро?

Перро був такої ж думки. На той час він і так перевищив рекорд швидкості. З кожним новим днем рекорд покращувався. Дорога була чудова, тверда, добре укочена, на ній не було свіжого, пухкого снігу, яким так важко просуватись уперед. До того ж

було не дуже холодно. Температура стабільно трималася на позначці п'ятдесят градусів нижче нуля. Перро й Франсуа по черзі то їхали на нартах, то йшли на лижах, а собаки мчали галопом, лише зрідка ненадовго зупиняючись.

Ріка завдовжки тридцять миль була скута кригою, й вони за один день зробили перегін, що на шляху до Доусона забрав у них десять днів. Потім без зупинок пролетіли шістдесят миль від озера Ле-Барж до порогів Білого Коня. Через озера Марш, Тагіш і Беннет (сімдесят миль) собаки мчали з такою швидкістю, що як погоничеві випадало йти на лижах за нартами, то він мусив триматися за прив'язаного до них мотузка. І нарешті останнього вечора другого тижня вони пройшли Білий перевал і почали спускатися до моря, туди, де миготіли вогні Скагуея й суден, що стояли на причалі.

Це був рекордний пробіг. Протягом двох тижнів вони долали пересічно по сорок миль за день. Три дні Перро й Франсуа, гордовито випнувши груди, походжали головною вулицею Скагуея, і зусібіч на них сипалися запрошення випити, а їхня запряжка весь час була оточена захопленою юрбою поціновувачів і скупників їзових собак.

Незабаром кілька бандитів із Заходу зробили спробу пограбувати місто, а за ці подвиги їх продірявили кулями, як друшляки, - і в публіки на язиці вже була нова сенсація. Згодом Перро отримав офіційне розпорядження. Довідавшись про нього, Франсуа підізвав Бека, обхопив його обома руками й заплакав. Це було прощання Бека із Франсуа й Перро. Вони назавжди зникли з його життя, як і чимало інших людей.

Його й інших собак передали якомусь напівкровному шотландцеві. Разом з десятком інших собачих запряжок вони знову вирушили у напрямку до Доусона. Тепер уже вони не йшли порожнем, бо їм було не до встановлення рекордів. День у день вони, не маючи спочинку, тягли нарти з важкою кладдю. Це була поштова валка, що мала з усіх кінців світу доправити звістки людям, котрі шукали золото на Північному полюсі.

Беку це було не до вподоби, проте з професійної гордості він працював добре і стежив, аби решта його товаришів пишалися своєю роботою і виконували її сумлінно. Дні спливали, кожен наступний день був як дві краплі води схожий на попередній. Щоранку у точно визначений час кухарі бралися до справи - розпалювали багаття, готували сніданок. Потім одні вантажили на нарти намети й решту багажу, інші запрягали собак. В дорогу вирушали із першими проблисками світанкової зорі. Увечері робили привал. Люди напинали намети, рубали дрова й ламали соснові гілки для підстилки, наносили води або криги кухарям. Потім годували собак. Для Бека і його товаришів це було найбільш приємною частиною дня. Втім, не менш приємно було й після трапези. З'ївши свою пайку риби, можна було годинку-другу потягтися без діла серед інших собак, яких тут було більше сотні. Поміж них траплялися й небезпечні забіяки, та після трьох боїв із найбільш лютими псами він завоював беззаперечний авторитет, і варто було йому тільки наїжачитися й ошкіритися, як усі поступалися йому дорогою.

Найбільше любляв Бек лежати біля багаття. Підібгавши задні лапи, витягнувши передні й піднявши голову, він замислено дивився на вогонь. У такі моменти він іноді

згадував великий будинок судді Міллера в сонячній долині Санта-Клара, цементний басейн, де він плавав, безшерсту мексиканку Ізабель і японського музика Тутса. Але частіше Бек згадував чоловіка у червоному светрі, загибель Керлі, велику битву зі Шпіцом і всі ті смаколики, які йому колись доводилось їсти. Він не тужив за батьківщиною. Країна сонця стала для нього ефемерним далеким спогадом, який не хвилював його. Значно дужче марилися йому спогади про інше життя, далеке життя пращурів. Завдяки їм усе те, чого він ніколи раніше не бачив, здавалося йому знайомим. А інстинкти (що теж були відгомонами життя тих пращурів), які раніше спали в його мозку, тепер ожили й заволоділи його думками.

Коли він лежав біля багаття й сонно мружився на вогонь, часом йому починало здаватися, ніби це полум'я якогось іншого багаття, де він грівся колись, і поруч він бачив не кухаря-метиса, а зовсім іншу людину. Були в нього короткі ноги й довгі руки, м'язи – як вузлуваті мотузки. Чуприна в нього була довга і скуйовджена, череп від очей до тім'я скошений. Ця людина промовляла дивні звуки й, очевидно, дуже боялася темряви, бо щоразу вдивлялася в неї, стискаючи в руці ціпка із великим камінцем, прив'язаним до його кінця. Той чоловік був майже голий – тільки на спині теліпалася шкура, подерта й пожолоблена од вогню.

Однак його тіло було покрите волоссям: на грудях, плечах, за затиллі рук і на стегнах волосся було густе, мов хутро. Людина стояла не прямо, а нахиливши тулуб уперед і зігнувши ноги в колінах. І в її тілі відчувалася якась дивна пружність, майже котяча гнучкість і напруженість, як у тих, хто живе в постійному страхі перед видимими й невидимими небезпеками.

Іноді ця кудлата людина сиділа біля багаття навпочіпки й дрімала, низько опустивши голову. Тоді вона спиралася ліктями об коліна, руками затуляла голову, як від дощу. А за багаттям, у темряві, світилося безліч розпечених жарин, і завжди парами: Бек знав, що це очі хижих звірів. Він чув, як тріщали кущі, крізь які вони продиралися, чув звуки, що сповіщали про їхнє наближення.

І коли Бек лежав на березі Юкону й марив, лінькувато вдивляючись у вогонь, ці звуки й привиди іншого світу тривожили його так, що шерсть в нього ставала дибки і він починав тихо скавучати або глухо гарчати. Тоді кухар-метис казав: "Агов, Беку, прокинься!" – і марево зникало, він повертався до реального світу. Тоді Бек зводився на ноги, позіхав і потягувався, наче і справді допіру прокинувся.

Робота вимотувала собак: важка дорога, непосильний вантаж. Коли ж нарешті вони дісталися Доусона, то мали жалюгідний вигляд. Аби відновити сили, їм слід було відпочити днів з десять або принаймні тиждень. Та за два дні вони вже спускалися з листами від Казарм на лід Юкону. Кожен божий день мела завірюха, бігти по свіжому снігу було тяжко, собаки були геть виснажені, погоничі злі. Одне було добре: люди дбайливо ставились до собак.

Отаборившись, погоничі спершу займалися собаками. Першими вечеряли пси, потім – люди. Поки не оглянуть усіх собак, ніхто не залазив до спального мішка. Та все ж сили собак згасали. За зиму вони подолали тисячу вісімсот миль, тягнучи за собою

вщерть навантажені нарти. Тисяча вісімсот миль звалять з ніг найвитривалішого пса, та Бек не здавався. Він змушував працювати інших і підтримував дисципліну у своїй запряжці, проте втома давалася взнаки. Біллі щоночі скиглив і стогнав уві сні, Джо спохмурнів, а до Соллекса було небезпечно підходити не лише з боку сліпого ока.

Та найдужче змордувався Дейв. З ним коїлось щось недобре. Він став дратівливий і похмурий; щойно ставали на ніч, як він одразу ж викопував собі ямку і вмощувався в ній. Погонич приносив туди їжу, і Дейв лежав аж до тієї пори, коли його знову потрібно було запрягати. А в дорозі, коли раптом зупинялися нарти й напиналися посторонки або треба було напружитись, аби рушити з місця, він жалібно стогнав.

Погонич оглядав його, але не розумів, що з ним сталося. Зрештою Дейвом зацікавилися інші погоничі. Вони балакали про нього під час вечері та перед сном, коли палили останню люльку, а якось увечері влаштували справжній консиліум. Дейва привели до багаття і почали обмацували та м'яти з такою ретельністю, що він кілька разів завив од болю. Усі кістки цілі, та, мабуть, у нього щось боліло всередині.

Коли вони дісталися до Касьярської обмілини, Дейв так охляв, що раз у раз падав. Шотландець подав сигнал зупинитися й випряг його, а на місце голобельника поставив Соллекса, котрий стояв найближче. Він хотів, аби Дейв перепочив, хотів дозволити йому бігти на волі за нартами. Але Дейв не бажав, аби його усунули від роботи. Коли з нього знімали посторонки, він гарчав і шкірив зуби, а побачивши Соллекса на своєму улюбленому місці, тужно завив. В ньому заговорила гордість – смертельно хворий Дейв протестував проти того, що його замінили іншим.

Коли нарти рушили, він побіг збоку, провалюючись у пухкий сніг і намагаючись куснути Соллекса або кидаючись на нього, щоб повалити у сніг; він намагався втиснутися у запряжку між Соллексом і нартами й увесь час скиглив, гарчав і гавкав од болю й досади. Шотландець пробував відігнати його батогом, але Дейв не зважав на дошкульні удари, а в погонича совісті не вистачило репіжити його дужче.

Пес не хотів спокійно бігти накоченою дорогою за нартами і мчав цілиною, вперто провалюючись у м'який сніг. Незабаром він зовсім знесилів і впав. Лежачи, він тужливим виттям проводжав довгу низку нарт, що мчали повз нього.

Зібравши всі сили, Дейв сьак-так чвалав услід, аж поки валка не зупинилась. Дейв ледь доклигав до свого колишнього місця і став збоку біля Соллекса. Його погонич відійшов до інших нарт – прикурити від сусідової люльки. За хвилину він повернувся і подав сигнал рушати. Раптом усі зупинилися й занепокоєно повернули голови – собаки рушили з якоюсь дивною легкістю. Здивувався й погонич – нарти не йшли. Він гукнув товаришів. Виявилося, Дейв перегриз обидва посторонки Соллекса й уже стояв перед нартами, на своєму старому місці.

Він благав поглядом, аби його не проганяли. Здивуванню погонича не було меж. Його товариші ще довго балакали про те, що важка робота вбиває собак, одначе ті страшенно ображаються, коли їх виганяють із запряжки. Пригадалися випадки, коли старі чи хворі пси здихали від туги, якщо їх випрягали. Під кінець розмови дійшли висновку, що раз Дейву судилося скоро здохнути, то варто зглянутись над ним і дати

йому померти зі спокійною душею на своєму місці.

Дейва знову впрягли в нарти, і він гордо потяг їх, як колись, хоча деколи стогнав від нападів якогось болю всередині. Кілька разів він падав, і решта собак тягла його в сторонках. А одного разу нарти наїхали на нього, і після цього Дейв почав кульгати на задню ногу.

Так він тримався аж до вечора. Погонич дав йому місце біля багаття. До ранку Дейв так ослаб, що далі вже йти не міг. Коли настав час запрягати, він ледве підповз до свого погонича, судомним зусиллям звівся на ноги, але похитнувся й упав. Потім повільно поповз на животі до того місця, де на його товаришів надівали сторонки. Він простягав передні лапи й поштовхом пхав своє тіло вперед на дюйм чи два. Але незабаром його полишили сили, і собаки бачили, як Дейв лежав на снігу, важко дихаючи й з тугою дивлячись їм услід. Його сумне виття долиняло до них, аж поки вони зникли за лісом.

Там валка зупинилася. Шотландець поволі попрямував до щойно покинутого табору. Люди замовкли. Незабаром здаля долинув постріл. Шотландець хутко повернувся до саней, засвистіли батоги, весело задзеленчали дзвіночки, і нарти помчали далі. Бек знав, і всі собаки знали, що сталося там, за лісом.

Поклик пращурів. 5. Труднощі й злигодні тяжкого шляху

За тридцять днів після від'їзду з Доусона поштова валка на чолі з Бековою запряжкою прибула до Скагуея. Собаки були вкрай виснажені й змучені. Бек важив уже не сто сорок, а сто п'ятнадцять фунтів. Менші пси схудли ще більше, ніж він. Симулянт Пайк, котрий усе життя спритно обдурював погоничів, тепер кульгав посправжньому. Закульгав і Соллекс, а Даб потерпав від болю у вивихнутому плечі.

Лапи у всіх були зачовгані, вони втратили всю свою рухливість і пружність і ступали так важко, що собаки стомлювалися удвічі більше. Смертельна втома добивала їх. Від короткого надмірного навантаження втома минає за якихось дві-три години. Собаки ж змарилися від тривалого навантаження, сильного фізичного виснаження упродовж багатьох місяців тяжкої праці. Собаки геть охляли й були нездатні до швидкого відновлення. Втратив свою енергію кожен м'яз, кожна жилка, кожна клітинка тіла. Хіба ж могли вони почуватися добре, якщо за п'ять місяців пробігли дві з половиною тисячі миль, а упродовж останніх тисячі вісімсот миль відпочивали всього п'ять днів. Коли валка прийшла у Скагуей, видно було, що вони просто падають з ніг. Вони ледве напинали сторонки, а на спусках часто нарти мало не наїжджали на них.

- Ну, ну, ще трішки! Бідолашні ви мої... - намагався підбадьорити їх погонич, коли вони пленталися головною вулицею Скагуея. - Ми майже на місці, скоро відпочинемо, як слід. Скоро, скоро ми довго відпочиватимемо!

Люди були цілком певні, що зупиняться тут надовго. Вони ж бо подолали на лижах тисячу двісті миль, а відпочивати за всю дорогу їм випало лише два дні. Звісно, вони заслуговували на гарний відпочинок. Але у Клондайк понаїжджало стільки людей, котрі залишили на батьківщині стільки жінок, коханих, законних дружин і родичок, що внаслідок невеликої перерви у роботі поштової служби тюки з поштою досягли б

висоти Альпійського хребта. А тут ще й купа термінових урядових розпоряджень.

Слабких собак звеліли замінити новими й знову вирушати в путь. Собак, що вибули, потрібно було швидко позбутися, а що долари важать більше, ніж собаки, то псів поспіхом продали.

За три дні повноцінного відпочинку в Скагуеї Бек і його товариші відчували, як вони стомилися й охляли. А вранці четвертого дня прийшли двоє американців і купили їх разом з упряжжю за безцінь. Ці люди називали один одного Хел і Чарльз. Чарльз був чоловіком середнього віку зі світлою шкірою й безбарвними сльозливими очима. Його хвацько закручені вуса ніби маскували одвислі губи. Хел на вигляд мав років дев'ятнадцять або двадцять. За поясом він носив великого кольта і мисливського ножа. Найвиразнішою частиною його персони був патронташ, котрий свідчив про зелену, недосвідчену юність свого хазяїна. Вигляд обох указував на те, що вони перебувають не на своєму місці. Важко збагнути було, що їх спонукало приїхати на Далеку Північ.

Бек чув, як ці двоє торгувалися з урядовим агентом, бачив, як вони передали йому гроші. Він зрозумів, що шотландець та решта погоничів поштової валки назавжди йдуть із його життя, так само, як пішли Перро й Франсуа, як до них пішли інші. Коли його й інших собак запряжки пригнали в табір нових хазяїв, Бекові одразу ж впали в око бруд і безлад, що панували там. Розхристаний намет, немитий посуд, розкидані речі. Тут була й жінка. Чоловіки називали її Мерседес. Вона була Чарльзовою дружиною й сестрою Хела, – либонь, то була сімейна експедиція.

Бек занепокоєно спостерігав, як вони незграбно знімають намет і навантажують нарти. Намет згорнули якимось кострубатим вузлом, який зрештою зайняв утричі більше місця, ніж треба було. Олов'яний посуд укладали немитим. Мерседес увесь час плуталась під ногами, заважала чоловікам і безугаву теревенила. Тріскочучи, як сорока, вона то читала їм нотації, то давала поради. Коли мішок з одягом уклали на передку нарт, вона сказала, що йому місце не тут, а позаду. Мішок переклали, зверху навалили ще мішків, аж тут Мерседес раптом виявила забуті речі, які, на її думку, слід покласти саме в цей мішок, – і довелося знову розвантажувати нарти.

Із сусіднього намету вийшло троє чоловіків. Вони спостерігали за ними, усміхаючись та підморгуючи один одному.

– Ох і багажу ви наклали! – сказав один з них. – Звичайно, не моя справа, але на вашому місці я не став би тягти із собою намет.

– Це неможливо! – вигукнула Мерседес, сплеснувши руками і кокетливо вдаючи жах. – Що я робитиму без намету?

– Весна надворі, холодів більше не буде, – заперечив сусід.

Мерседес рішуче похитала головою, а Чарльз із Хелом повалили на нарти останні вузли, що височіли над нартами, мов гори.

– Думаєте, повезуть? – запитав один із глядачів.

– Чом би й ні? – уривчасто запитав Чарльз.

– Гаразд, гаразд, це я так... – м'яко сказав той, намагаючись швидко зам'яти розмову. – Просто мені здалося, що ваші нарти трохи перевантажені.

Чарльз обернувся до нього спиною і почав старанно, проте дуже невміло зтягувати ремені.

- Та нічого, - підхопив інший сусід. - З такою штукаю собаки можуть цілий день бігати.

- Безумовно! - відгукнувся Хел із крижаною ввічливістю. Взявши в одну руку батіг, другою він вхопився за поворотну тичку.

- Ну! Пішли! - крикнув він і махнув батоном. - Уперед!

Собаки рвонулися, напружилися й одразу зупинилися. Зрушити нарти з місця їм було не під силу.

- Худоба ледача! - крикнув Хел. - Ох я вам зараз!.. - він заніс батога і хотів було стьобнути собак.

- Не смій, Хеле! - втрутилася Мерседес. Вона вхопилася за батіг і вирвала його з братових рук. - Бідолашні песики! Дай слово, що ти в дорозі не будеш їх кривдити, інакше я й кроку звідси не ступлю!

- І що ти тямиш в цьому? - огризнувся Хел. - Не знаєш, як треба поводитись із собаками, то не пхай свого носа! Вони ледачі, тільки батога й слухаються. Спитай, кого завгодно, хоча б цих людей!

Мерседес благально подивилася на сусідів. На її вродливому обличчі читалася відраза, - їй було боляче дивитись, як знущаються з тварин.

- Якщо вам цікаво, то ці собаки на ладан дишуть, - сказав один із чоловіків. - Вони охляли й потребують гарного відпочинку.

- До бісової матері відпочинок! - кинув безвусий Хел.

Почувши його чортихання, Мерседес лише скрушно зітхнула. Родинні почуття взяли гору, і вона стала на захист брата.

- Не зважай, - сказала вона йому рішуче. - Це наші собаки, роби, що вважаєш за потрібне.

Знову Хеловий батіг упав на собак. Вони налягли на ремені, уперлися лапами у втоптаний сніг і, майже розпластавшись, напружили всі сили. Але нарти тримали їх, мов якір. Після двох спроб собаки зупинилися, важко дихаючи. Батіг скажено свистів у повітрі, і Мерседес знову заступилася за собак. Вона впала на коліна перед Беком і зі слізьми на очах обійняла його за ший.

- Бідолашні песики! - вигукнула вона жалісливо. - Ну, чому ви не хочете постаратися? Тоді вас не битимуть!

Мерседес не сподобалася Бекові, проте він був занадто змучений, аби дати відсіч. Її поведінку він прийняв, як приймав усі неприємності цього дня.

В одного із глядачів урвався терпець і він, ледь стримуючи себе, процідив крізь зуби:

- Правду кажучи, мені начхати на вас, але собак шкода. Щоб їм допомогти, я скажу: у вас примерзли полози. Відбийте лід. Наляжте всім тілом і розхитуйте нарти, поки не зрушите їх із місця.

Зробили третю спробу. Цього разу Хел, почувши слушну пораду, збив лід і відірвав

від землі примерзлі полози. Перевантажені й громіздкі нарти повільно поповзли вперед, а Бек і його товариші під градом ударів з розпачливими зусиллями тягли їх. За сто ярдів од стоянки йшов крутий поворот, а за ним – крутий спуск до головної вулиці. На такому спуску втримати вщерть навантажені нарти міг лише досвідчений погонич, але ніяк не Хел. На повороті нарти перекинулися, і через кепсько напнуті попруги половина вантажу висипалася на дорогу. Собаки й не думали зупинятися. Перекинуті на бік нарти стрибали за ними. Вони ж бігли, розлютившись на жорстоке обходження й через те, що їх змусили везти такий важкий вантаж. Бек немов сказився. Він мчав щодуху, і вся запряжка мчала за ним. Марно Хел репетував: "Стоп! Стоп!" – вони його не слухали. Він послизнувся і впав. Перекинуті нарти перелетіли через нього, і собаки погнали головною вулицею Скагуея, на втіху глядачам розсипаючи рештки багажу.

Якісь співчутливі городяни зупинили собак і почали збирати лахи, що впали з нарт. При цьому вони порадили Хелу й Чарльзу, що як вони хочуть доїхати до Доусона, то багаж слід зменшити вдвоє, а кількість собак навпаки, подвоїти. Хел, його сестра й зять неохоче послушалися. Вони взялися сортувати своє майно. Викинули бляшанки з консервами, чим довели присутніх до сміху, бо на Великій Північній Стежці консерви є мрією всіх мандрівників.

– А ковдр набрали – на готель вистачить! – зауважив один з тих, хто допомагав Хелу й Чарльзу, потихеньку тішачись ними. – Половини вистачить. Вам слід їх збути. Киньте намет, залиште посуд – хто його митиме в дорозі? Господи помилуй, що у вас на умі?

За порадами досвідчених людей безжалісно викидалося все зайве. Мерседес навіть заплакала, коли вміст її речового мішка витрусили на землю й почали викидати всі предмети туалету. Вона плакала над кожною викинутою річчю. Обхопивши руками коліна, вона розпачливо розхитувалася назад і вперед, казала, що й кроку не ступить заради Чарльза. Вона кричала на всіх і кожного, але зрештою витерла сльози і почала викидати навіть необхідні речі. Покінчивши із власним мішком, вона почала розбирати речі супутників і в своєму азарті пройшлася по них як смерч.

Після ретельної чистки багажу на нартах залишилася тільки половина, та й та вражала своїми розмірами. Увечері Чарльз і Хел пішли купувати собак і привели шістьох, не місцевих, а привізних. Тепер у запряжці було вже чотирнадцять собак – шість із першої запряжки Перро, Тік і Куна, куплені ним перед рекордним пробігом, та шість нових. Втім, з новими довелося трохи поморочитися. Серед них було троє гладкошерстих пойнтерів та один ньюфаундленд, а двоє псів були якоюсь дивною сумішшю. Новачки були зовсім недосвідчені, тож Бек та інші старі собаки дивилися на них з відвертим презирством. Бек одразу показав їм, чого не можна робити, але йому ніяк не вдавалося навчити їх основній роботі. Їм не подобалася діяльність їздового собаки. Пойнтери і ньюфаундленд були морально зламані, залякані чужиною й жорстоким поводженням на дикій Півночі. Чого доброго можна було очікувати від безпомічних новачків і старої запряжки, котра подолала дві з половиною тисячі миль без перепочинку? Однак Хел і Чарльз були сповнені райдужних надій і надзвичайно пишалися собою. Ще б пак, тепер вони найкращі мандрівники – мають у запряжці аж

чотирнадцять собак! Вони бачили, як люди вирушають через перевал до Доусона, як повертаються звідтіля – і в жодного з цих мандрівників не було стільки собак!

Тим часом мандрівники Арктикою мали серйозні підстави не впрягати в одні нарти чотирнадцять собак: адже на одних нартах неможливо вмістити провізію для такої кількості псів. Хел і Чарльз цього не знали. Вони все прорахували на папері: така-то кількість собак, така-то кількість корму на собаку, така-то кількість днів дороги, – разом... Олівець гуляв по папері, а Мерседес зазірала через чоловікове плече та з авторитетним виглядом кивала головою – все просто і зрозуміло.

Наступного пізнього ранку Бек повів довгу собачу запряжку по вулиці Скагуея. Жодна із собак не виявляла жвавості й енергії. Вони вирушали в дорогу страшенно втомлені. Бек уже чотири рази долав шлях між Солоною Водою й Доусоном, і його розлютило, що йому, стомленому, заїждженому, знову слід вирушати в таку виснажливу дорогу. Не до вподоби воно було йому, не до вподоби й іншим собакам. Нові собаки всього боялися, а старі досвідчені не довіряли своїм нинішнім хазяям.

Бек розумів, що на цих двох чоловіків і жінку не можна покластися. Вони нічого не вміли, і з кожним днем ставало дедалі очевидніше, що вони нічому не навчаться. Вони все робили абияк, не дотримували порядку й дисципліни. Піввечора вони сьак-так лаштувалися на ніч, півранку збирались у дорогу, нарти вони так недбало навантажували, що потім цілий день раз у раз доводилося зупинятися й перекладати багаж. Були дні, коли вони не проходили й десяти миль, а бувало й так, що зовсім не могли зрушити з місця. Не було жодного дня, щоб вони подолали бодай половину середньої норми північних мандрівників, коли ті розраховують запаси їжі для собак.

Від початку було зрозуміло, що Хелу й Чарльзові не вистачить харчів для собак. До того ж вони перегодовували їх і тим самим наближали катастрофу. Собаки-новачки, не привчені до хронічного голодування, були страшенно ненажерні. Місцеві пси вкрай охляли від втоми, йшли повільно, а тому Хел вирішив, що звичайна норма харчування недостатня, і подвоїв її. До того ж Мерседес зі слізьми в гарних очах тремтливим голосом благала його дати собакам більше, а коли Хел не слухався, вона цупила з мішків рибу й крадькома підгодовувала їх. Та Бек і його товариші потерпали не від браку їжі, а від страшенної втоми. І хоча вони бігли не швидко, вага вантажу, котрий вони тягли, підточувала їхні сили.

А потім настав голод. Якось Хел зробив відкриття, що половину харчів для собак уже з'їдено, тоді як вони подолали тільки чверть шляху, а дістати в цих місцях їжу неможливо ні за які гроші. Тоді він урізав денну пайку нижче норми й вирішив, що треба їхати швидше. Сестра й зять погодилися з ним. Але нічого путнього з цього не вийшло: надто вже перевантажені були нарти й занадто недосвідчені люди. Найпростіше було давати собакам менше їжі, а от змусити їх бігти швидше вони не могли. Через невправність хазяїв вони гаяли багато часу, адже пізно вирушали в дорогу. Ці люди не вміли підтягти собак, не вміли підтягтися й самі.

Першим звалився Даб. Безталанний злодюжка, котрий завжди попадався на гарячому й отримував прочухана, був сумлінним працівником. Йому так і не вправили

вивихнуте плече, не давали йому перепочинку, тож йому дедалі гіршало. Зрештою Хел пристрілив його зі свого великого кольта. На Півночі всі знають, що привозні собаки часто гинуть од голоду, адже їм, нетренованим, катастрофічно бракує пайки місцевих лайок. А Хел і цю пайку врізав наполовину, тож усі шість чужих собак у Бековій запряжці неминуче повинні були загинути. Першим здох ньюфаундленд, за ним – усі три пойнтери. Найзатятіше за життя чіплялися дві дворняги, але й вони зрештою загинули.

До цього часу мандрівники втратили всю м'якість і ввічливість жителів півдня. Розвіявся романтичний чар арктичної подорожі, дійсність виявилася надто суворою. Мерседес перестала плакати від жалю до собак, – тепер вона плакала тільки від жалю до себе. Її поглинули сварки з чоловіком і братом. Сваритися вони ніколи не втомлювалися. Дратівливість, породжена негараздами, зростала разом із цими негараздами, а згодом значно випередила їх. Ці двоє чоловіків і жінка не відкрили в собі того надзвичайного терпіння, якому Велика Північна Стежка вчить людей і яке допомагає їм у роботі й страшенних злигоднях залишатися добрими та привітними. У нових Бекових хазяїв не було й крихти такого терпіння. Вони мерзли, в них усе боліло: боліли м'язи, кістки, серце. І тому вони стали сварливими, і від ранку до ночі образи та кпини не сходили з їхніх язиків.

Щойно Мерседес давала спокій Чарльзові й Хелу, вони починали сварки між собою. Кожен був глибоко переконаний, що він виконує більшу частину роботи, і при кожній зручній нагоді заявляв про це. А Мерседес ставала на бік то чоловіка, то брата, – і починалися нескінченні сімейні чвари. Заведуть, наприклад, суперечку, кому із двох, Чарльзові або Хелу, рубати дров для багаття, – і давай вони згадувати всю рідню, батьків, матерів, дядьків, двоюрідних братів і сестер, людей, які перебувають за тисячі миль, і навіть тих, хто давно в могилі. Було зовсім незрозуміло, який стосунок до рубання дров мають, наприклад, Хелові погляди на мистецтво або п'єси, які писав його дядько по материній лінії. Втім, до суперечки все це припліталось так само часто, як і Чарльзові політичні переконання. А який зв'язок між довгим язиком Чарльзової сестри й розпалюванням багаття на Юконі, було відомо самій лише Мерседес, котра вибухала потоком коментарів стосовно цієї теми. Тим часом багаття так і не розводилося, до ночівлі ніхто не готувався, собаки лягали спати голодними.

Мерседес мала особливий привід для невдоволення – суто жіночі претензії. Вона була гарна й розпещена увагою чоловіків, котрі по-рицарському дбали про неї. А зараз годі було й говорити про рицарське ставлення до неї з боку чоловіка й брата. Мерседес звикла завжди посилатися на свою жіночу безпорадність. Чарльз і Хела це обурювало. Але вона протестувала проти будь-яких зазіхань на те, що вважала основним привілеєм своєї статі, а тому повсякчас отруювала їм життя. Вона стомилася, почувалась хворою, тож весь час їхала на нартах, більше не шкодуючи собак. Однак це слабке й чарівне створіння важило сто двадцять фунтів – досить солідний додаток до важкого багажу, котрий доводилося тягти охлялим собакам. Мерседес цілими днями не злазила з нарт – аж поки собаки не падали без сил і нарти не зупинялися. Чарльз і Хел

умовляли її злізти і йти на лижах, просили, благали, а вона тільки плакала і скаржилась на жорстоке ставлення до неї.

Раз чоловіки силоміць зсадили її з нарт, але скоро вони пошкодували про це й вирішили більше такого не робити. Мерседес, як примхлива дитина, почала навмисно кульгати й сіла на дорозі. Чоловіки рушили далі, а вона – ані руш. Пройшовши три милі, вони змушені були повернутися за нею, зняти частину вантажу й знову силоміць посадити її на нарти.

Власні страждання робили цих трьох людей байдужими до страждань собак. Хел уважав, що загартування – річ необхідна, але цю свою теорію застосовував до інших. Спершу він пробував проповідувати сестрі й зятеві, але, зазнавши невдачі, почав кийком тлумачити її собакам. На той час як вони дійшли до П'яти Пальців, запаси собачого провіанту скінчилися, і якась беззуба баба-індіянка погодилася дати їм кілька фунтів мороженої кінської шкіри в обмін на кольт, що разом з довгим мисливським ножом прикрашав пояс Хела. Шкура, здерта півроку тому із коня, котрий здох із голоду, була досить жалюгідним сурогатом їжі. Від морозу вона стала як листове залізо, собаки насилу ковтали шматок, котрий не мав ніякої харчової поживності і лише каменем лягав у шлунку.

Бек зносив усі ці муки ніби у страшному сні. Він плентався на чолі запряжки, тяг нарти, наскільки вистачало сил, а коли сили полишали його, то падав і лежав, поки на ноги його не піднімав кийок чи батіг. Його чудова довга шерсть утратила всю густоту й блиск. Вона стала ковтунуватою й брудною. Там, де по шкурі пройшовся Хелів кийок, запеклася кров. М'язи його перетворилися в якісь вузлуваті волокна, і він так схуд, що під шкірою, яка висіла складками, різко виступали всі ребра й кістки. Це могло надірвати будь-яке серце, але серце в Бека було залізне, це давно довела людина в червоному светрі.

Решта собак були не в кращому стані. Вони перетворилися на ходячі кістяки. Разом із Беком їх залишилося семеро. Вони були такі змучені, що вже стали нечутливі до ударів батога і кийка. Вони відчували тупий біль від побоїв, усе бачили й чули немов здалеку. Це були вже напівмертві істоти, мішки із кістками, в яких ледь жевріло життя. На зупинках вони падали без сил раніше, ніж їх розпряжуть просто на дорозі; і здавалося, що остання іскорка життя в них згасла. Коли ж на них обрушувалися удари кийка чи батога, ця іскра починала жевріти, й вони, насилу звівшись на ноги, брели далі.

Настав день, коли й добряк Біллі впав і більше не зміг підвестися. Револьвера в Хела більше не було, і він порішив Біллі ударом сокири по голові, потім зняв із трупа упряж і відтягнув його вбік від дороги. Бек та решта собак усе це бачили. Вони розуміли, що незабаром так само вчинять і з ними. Наступного дня здохла Куна. Їх залишилося п'ятеро: змучений до краю Джо, котрий навіть не міг огризатися; кульгавий каліка Пайк, що втратив всю свою шахраюватість; усе ще відданий справі одноокий Соллекс, котрого також вкрай змучила робота і він не мав сил тягти нарти; Тік, який ще ніколи не ходив так далеко і якого били частіше й дужче, тому що він був

найбільш недосвідчений з-поміж усіх; Бек, який ще посідав місце ватажка, але вже не здатен був підтримувати дисципліну, ба навіть не намагався це робити. Знесилений, він брів, як сліпий, і бачив усе довкола, немов крізь туман. Він не збивався із стежки лише тому, що ноги намацували дорогу.

Була чудова весна, але ні люди, ні собаки не помічали її. З кожним днем сонце вставало раніше й пізніше йшло на спочинок. О третій годині вже світало, а сутінки вкривали сувору землю тільки о дев'ятій годині вечора. І весь довгий день сліпуче сяяло сонце. Примарну зимову тишу змінив весняний шум пробудження життя. Земля, сповнена радості відродження, заговорила. Усе довкола ожило й почало рухатися. У соснах, мов кров, почав шумувати сік. На вербах та осиках розпускалися бруньки. Кущі вкривалися свіжою зеленню. Ночами сюрчали цвіркуни, а вдень у сонячному проміні кишіло все, що плазує й бігає по землі. У лісах перегукувалися куріпки, стукотіли дятли, стрибали білки, заливалися руладами птахи, а високо в небі кричали дикі гуси, що летіли з півдня.

З кожного пагорбка бігла вода, в повітрі дзвеніла музика невидимих джерел. Все довкола тануло, шуміло, танцювало в такт весняному вітрові. Все поспішало жити. Юкон прагнув прорвати свій крижаний панцир, що сковував його могутні води. Він розмивав лід знизу, а зверху його розтоплювало сонце. Утворилися ополонки, дедалі ширше розповзалися тріщини в кризі, й тонкі крижини тонули у воді. А серед усього цього розливу весни, радісного пульсування й трепету пробудженого життя під сліпучим сонцем і лагідним вітром брели двоє чоловіків, жінка й собаки. І в їхніх обличчях не відбивалося весняне пробудження, вони йшли, немов зібралися зустріти смерть.

Собаки падали на кожному кроці. Мерседес плакала й не злазила з нарт, Хел люто лаявся од неспроможності, у сльозавих очах Чарльза застиг сум.

Так вони дійшли до табору Джона Торнтона біля гирла Білої ріки. Допіру вони зупинили нарти, собаки попадали, наче мертві. Мерседес, утираючи сльози, дивилася на Джона Торнтона. Чарльз присів на колоду відпочити. Сідав він із зусиллям, дуже повільно – його тіло ніби задеревіло.

Розмову почав Хел. Джон Торнтон шліфував сокирище, вистругане з березового поліна. Він слухав, не відриваючись од роботи, і лише час від часу вставляв коротку репліку або давав таку ж лаконічну пораду – лише тоді, коли його запитували. Він знав людей цієї породи і не сумнівався, що вони не послухаються його порад.

– Там, нагорі, нам також казали, що зараз дорога ненадійна, і радили не йти далі, – сказав Хел у відповідь на застереження Торнтона, що йти зараз кригою ризиковано. – Запевняли, що нам не дістатися до Білої ріки – а ми ж дісталися!

Останні слова прозвучали з іронією й переможною посмішкою.

– Правильно вам радили, – зауважив Джон Торнтон. – З хвилини на хвилину може рушити лід. Лише дурень ризикне зараз перетнути річку. Звичайно, кажуть, що дурням щастить... Скажу вам відверто: я не став би ризикувати життям і не ступив би на цей лід навіть за все золото Аляски.

- Ще б пак, адже ви не дурень, - кинув Хел. - А ми все одно підемо далі, до Доусона.
- Він замахнувся батогом. - Вставай, Беку! Ну ж бо! Вставай, кажу тобі! Марш уперед!

Торнтон шліфував сокирище, не підводячи очей. Він знав, що цих заброд марно втримувати. Зрештою, у світі нічого не зміниться, якщо поменшає на двох-трьох дурнів.

Та собаки не вставали. Вони давно вже дійшли до такого стану, що підняти їх можна було тільки батогом, і він свистів та й свистів, роблячи свою жорстоку справу. Джон Торнтон зціпив зуби. Першим насилу підвівся Соллекс. За ним Тік, а за Тіком, болісно повискуючи, звівся Джо. Пайк марно силкувався встати. Звівшись на передніх лапах, він упав раз, упав удруге, і тільки з третього разу йому нарешті вдалося встати. А Бек навіть і не намагався. Він нерухомо лежав там, де впав. Батіг раз за разом шмагав тіло, а він не верещав і не пручався. Торнтон кілька разів начебто поривався щось сказати, але мовчав. В його очах заблищали сльози. Хел знай репіжив Бека. Торнтон підвівся і почав ходити туди-сюди.

Уперше Бек відмовлявся коритися, і цього було досить, аби розлютити Хела. Він кинув батога і схопив кийок. Але й град нових ударів не підняв Бека на ноги. Він, як і решта собак, міг би ще через силу встати, але на відміну від них свідомо не хотів підніматися. У нього було невиразне передчуття загибелі. Чуття приреченості виникло ще тоді, коли він тяг нарти на берег, відтоді воно не полишало Бека. Цілий день він відчував під ногами тонкий ненадійний лід. Ніби там, попереду, куди знову його гнав хазяїн, він відчув лихо. І він не хотів підводитись. Він так змучився і перебував у такому стані, що майже не відчував болю від ударів. А вони продовжували сипатися, і остання іскра життя вже згасала в ньому. Бек помирав. Він відчував якесь дивне заціпеніння у всьому тілі. Відчуття болю зникло, він лише туманно усвідомлював, що його б'ють, і немов здалеку до нього долинали удари дрюка. Але, здавалося, це тіло не його і все це відбувається десь віддала.

Аж раптом Джон Торнтон з нерозбірливим криком, що більше скидався на звірячий зойк, накинувся на людину з ломакою. Хел гепнув горілиць, немов його придавило підрубане дерево. Мерседес верескнула. Чарльз дивився на цю сцену із тим самим застиглим сумом у погляді, витираючи сльозаві очі, але не вставав, тому що тіло в нього ніби задеревіло.

Намагаючись заспокоїтися, Джон Торнтон стояв над Беком. Гнів, що вирував у його душі, заважав говорити.

- Якщо ти хоч раз удариш цього собаку, я тебе вб'ю! - задихаючись нарешті сказав він.

- Собака мій, - заперечив Хел, схопившись на ноги й витираючи кров із губів. - Забирайся геть, а то покладу тебе на місці. Ми йдемо в Доусон!

Але Торнтон стояв між ним та Беком і не виявляв наміру забиратися. Хел вихопив з-за пояса довгого мисливського ножа. Мерседес верещала, плакала й реготала - її охопила справжнісінька істерика. Торнтон ударив Хела сокирищем по пальцях і вибив у нього ніж. Хел спробував підняти ножа, але знову заробив по пальцях. Потім Торнтон нагнувся, сам підняв ножа і розрізав на Бекові посторонки.

Вся Хелова войовничість кудись випарувалася. До того ж йому довелося зайнятися сестрою, котра просто звалилася йому на плечі. Він подумав, що Бек їм вже не потрібен, – все одно здихає, тож і сани тягти не зможе.

За кілька хвилин нарти спускалися з берега на річкову кригу. Бек почув гуркіт нарт і підвів голову. На його місці на чолі запряжки ішов Пайк, корінником був Соллекс, а між ними Джо й Тік. Усі вони кульгали й спотикалися. На нартах поверх кладі сиділа Мерседес, а Хел ішов попереду, біля поворотної палі. Позаду плентав Чарльз.

Бек дивився їм услід, а Торнтон, опустившись на коліна, дбайливо обмацував його, щоб перевірити, чи не зламана яка кістка. Він переконався, що пса тільки сильно побили і що він страшенно виснажений. Тим часом нарти вже від'їхали на чверть милі. Раптом на очах людини й собаки задок нарт опустився, немов пірнув у яму, а тишина здійнялася в повітря разом із Хелом, котрий ухопився за неї. Долинув крик Мерседес. Потім Бек і Торнтон побачили, як Чарльз обернувся й хотів було бігти до берега, але тут уся крижина під ними осіла, і всі зникли під водою – люди і собаки. На цьому місці зяяла величезна ополонка.

Джон Торнтон і Бек подивилися один одному в очі.

– Бідолахо! – мовив Джон Торнтон. І Бек лизнув йому руку.